

УДК: 343.132:343.9.02 (477)(072)
№ держреєстрації: 0124U001023

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
(ДонДУВС)**

25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1
тел. +38 (097) 907 01 07, +38 (066) 678 78 80

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. першого проректора
доктор юридичних наук, доцент

Ганна БУГА

11 2024р.

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

**ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ**

(остаточний)

Керівник НДР
доктор філософії

Артур Волобоєв

Результати роботи розглянуто Науковою радою Донецького державного університету внутрішніх справ, протокол від 22.11.2024 р. № 11

2024

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник теми

Завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 ДонДУВС, доктор філософії

« 15 » 11 2024

А. О. Волобоев
(розділ 2,
підрозділ 3.1,
оформлення звіту)

Виконавці:

Начальник ДСР НПУ, полковник поліції

« 15 » 11 2024

А. М. Рубель
(вступ,
підрозділ 2.1)

Доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 ДонДУВС, кандидат юридичних наук, доцент

« 11 » 11 2024

С. П. Пекарський
(підрозділ 2.2,
висновки, реферат)

Професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС, доктор юридичних наук, професор

« 12 » 11 2024

А. В. Мовчан
(розділ 1,
підрозділ 3.2)

Завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС, кандидат юридичних наук, доцент

« 12 » 11 2024

А. В. Баб'як
(розділ 1,
підрозділ 3.2)

Начальник 5-го відділу УСР в Полтавській області ДСР НПУ, полковник поліції

« 15 » 11 2024

Д. О. Зімін
(підрозділ 2.2,
Додаток А)

Начальник УСР у Львівській області ДСР НПУ, полковник поліції

« 15 » 11 2024

Р. А. Рибіцький
(підрозділ 1.2,
Додаток Б)

Начальник 10-го відділу УСР у Львівській області ДСР НПУ, полковник поліції

« 15 » 11 2024

Ю. І. Марків
(підрозділ 3.1,
Додаток В)

Оперуповноважений 1-го відділу УСР в Донецькій області ДСР НПУ, капітан поліції

« 15 » 11 2024

А. О. Шаповалов
(підрозділ 3.2)

РЕФЕРАТ
ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

Наукова робота складається зі вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел (71 найменування). Загальний обсяг наукової роботи становить 140 сторінок, з яких основного тексту – 109 сторінки. В роботі є 3 додатка.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, документування, організована злочинність, підрозділи Департаменту стратегічних розслідувань.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, які формуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Метою дослідження є визначення процесуальних особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань підрозділами Департаменту стратегічних розслідувань.

Методологічну основу складає загальний діалектичний метод наукового пізнання теоретико-правових засад проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розгляді процесуальних особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань підрозділами Департаменту стратегічних розслідувань.

Основні положення та висновки наукової роботи оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Протидія організованих злочинності і корупції в умовах збройного конфлікту: досвід та перспективи» з нагоди 5-річчя створення Департаменту стратегічних розслідувань НПУ».

Результати наукової роботи можуть бути використані у науково-дослідній сфері, правотворчості, правозастосовній діяльності та в освітньому процесі.

Проведене дослідження є завершеною працею, в якій були розкрито процесуальні особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Завершенням наукового дослідження є підготовка відповідних методичних рекомендацій.

Керівник НДР
доктор філософії

Артур Волобоєв

ЗМІСТ

ВСТУП	6
-------------	---

Розділ 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

1.1. Стан наукової думки щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань	9
1.2. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань	16

Розділ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

2.1. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань	27
2.2. Особливості проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань	50

Розділ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ФІКСАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

3.1. Особливості використання конфіденційного співробітництва при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань	89
---	----

Особливості фіксації та використання результатів негласних 3.2. слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань	101
ВИСНОВКИ	109
ДОДАТКИ	110
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	128

ВСТУП

Сучасна криміногенна ситуація, яка склалася в Україні та в умовах воєнної агресії, підсилюється негативними явищами у сфері організованої злочинності, що набуває дедалі більш складних і витончених форм. Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення громадської безпеки та правопорядку, і для цього Національна поліція України, зокрема її Департамент стратегічних розслідувань, виконує ключову роль у протидії злочинності, особливо в умовах зростання впливу організованих злочинних угруповань.

Організована злочинність характеризується системністю, структурованістю та високим рівнем конспірації. Це робить її надзвичайно небезпечною для суспільства, оскільки організовані злочинні угруповання не тільки скоюють тяжкі злочини, але й впливають на економічну стабільність держави, корумпують державні органи та створюють загрози національній безпеці. За таких умов питання ефективного документування протиправної діяльності цих угруповань виходить на перший план. Негласні слідчі (розшукові) дії є одним із дієвих інструментів для боротьби з такими структурами, оскільки дозволяють отримувати докази приховання злочинних дій, проводити моніторинг діяльності організованих злочинних угруповань та виявляти їхні злочинні зв'язки.

Основне завдання Департаменту стратегічних розслідувань у цьому контексті полягає в оперативному виявленні, попередженні, розкритті та документуванні діяльності організованих злочинних груп, які діють у різних сферах: від економічної та фінансової злочинності до контрабанди, наркоторгівлі, корупції, торгівлі людьми тощо. В умовах трансформації злочинних груп, які використовують сучасні технології, міжнародні злочинні зв'язки та гнучкі методи конспірації, негласні слідчі (розшукові) дії стають незамінним інструментом для документування їхньої діяльності.

Методичні рекомендації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій мають на меті надати фахівцям практичні настанови для

ефективного документування злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями. Бо успішність документування протиправної діяльності залежить від низки факторів: правильного вибору методів проведення негласних слідчих (розшукових) дій, тісної взаємодії з іншими правоохоронними структурами, дотримання прав людини та забезпечення конфіденційності.

Окрім суто технічних і правових аспектів проведення негласних слідчих дій, важливим є також етичний компонент. Права та свободи людини повинні залишатися пріоритетом, навіть під час розслідування найскладніших злочинів. Дотримання законодавчих норм, зокрема Конституції України та міжнародних зобов'язань держави у сфері прав людини, є обов'язковим під час проведення будь-яких негласних заходів. Порушення прав людини може не лише скомпрометувати розслідування, але й поставити під загрозу результати судових процесів, а також репутацію Національної поліції України.

Тому, задля консолідації практики, представлені методичні рекомендації виконані на замовлення Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України відповідно до п. 54 Розділу III Плану наукової роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2024 рік, має державну реєстрацію в УкрІНТЕІ (№ 0124U001023) та відповідає пунктам 13 і 15 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11.06.2020 № 454, науково-дослідній роботі ДонДУВС «Організаційні, правові та тактичні засади протидії організованій злочинній діяльності» (державний реєстраційний номер в УкрІНТЕІ № 0123U104250).

На нашу думку, діяльність підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, що спрямована на документування протиправної діяльності організованих злочинних угруповань, потребує узагальнення щодо:

- розкриття загальної характеристики проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

- конкретизації особливостей проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій;
- окреслення особливостей використання конфіденційного співробітництва та фіксації результатів негласних слідчих (розшукових) дій.

Розділ 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

1.1. Стан наукової думки щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) досудове розслідування кримінальних правопорушень в Україні здійснюється шляхом проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій.

Негласними слідчими (розшуковими) діями є дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню та проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

Відтак О. А. Білічак визначає негласні слідчі (розшукові) дії як дії суб'єктів досудового розслідування на визначених законом підставах із застосуванням спеціальних засобів та методів, відомості про які становлять державну таємницю, що полягають у негласному спостереженні та контролі за діями й поведінкою окремих осіб, річчю або місцем, здобутті зразків для порівняльного дослідження з метою отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, встановлення місцезнаходження осіб, які переховуються від органів досудового

розслідування, слідчого судді чи суду та оголошені в розшук¹.

Водночас С. Р. Тагієв констатує, що негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. Ураховуючи дане визначення, втілене у ч. 1 ст. 246 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії не відокремлюються від інших слідчих (розшукових) дій, а є їхнім різновидом і регулюються у загальному порядку, передбаченому КПК України, іншими Законами України та підзаконними нормативно-правовими актами².

Натомість В. А. Колесник підкреслює, що на практиці в багатьох випадках негласні слідчі (розшукові) дії – це дії, які виконують працівники оперативних підрозділів з дотриманням порядку та правил, із застосуванням тактичних прийомів саме оперативно-розшукової діяльності. Але, оскільки такі заходи застосовуються в кримінальному провадженні, вони підпорядковуються вимогам КПК України і мають проводитись із дотриманням тактики проведення слідчих дій³.

За результатами проведеного О. М. Мірковцем дослідження встановлено, що 85% суддів, 72% працівників прокуратури, 69% слідчих і 96% оперативних працівників вважають, що юридичні колізії у новому КПК України, змішування функцій і понять, деформація повноважень і процесуального статусу свідчать про соціальну і правову неефективність окремих положень нового кримінального процесуального закону щодо використання результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій як доказів у кримінальному провадженні⁴.

На думку Є. Скулиша, основним функціональним призначенням

---

¹ Білічак О. А. Щодо поняття «негласні слідчі (розшукові) дії». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Вип. 3. Т. 3. 2015. С. 72-73.

² Тагієв С. Р. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2015. С. 84.

³ Професор ААУ Валерій Колесник: URL: https://zib.com.ua/ua/print/96991-profesor_aau_valeriy_kolesnik.html.

⁴ Мірковець О. М. Розслідування розбоїв, вчинених організованими групами в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Маріуполь, 2021. С. 173

негласних слідчих (розшукових) дій в системі кримінального процесу України є забезпечення оптимальних шляхів використання у кримінальному провадженні інформації, здобутої із використанням негласних сил і засобів, якими послуговується оперативно-розшукова діяльність⁵.

Натомість М. А. Погорецький справедливо вважає, що процесуальна форма провадження негласних слідчих (розшукових) дій є недосконалою, що створює проблеми під час використання їх результатів у кримінальному процесуальному доказуванні⁶.

Зокрема, як зазначає В. А. Колесник, відповідно до ч. 2 ст. 266 КПК України технічні засоби, що застосовувалися під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також первинні носії отриманої інформації повинні зберігатися до набрання законної сили вироком суду. Проте, на практиці один і той самий пристрій чи носій використовується під час виконання доручень слідчих за різними провадженнями, а також під час проведення оперативно-розшукових заходів поза межами кримінального провадження. Крім того, не в кожного оперативного працівника є відповідні технічні засоби, які часто бувають дуже високовартісними, їх може бути всього 2-3 на підрозділ. Трапляються випадки, коли технічні засоби отримання інформації, що встановлені в приміщенні, залишаються там, де знімалася така інформація⁷.

Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений доручати відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій⁸. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

Факт проведення негласних слідчих (розшукових) дій не підлягає

---

⁵ Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 2. С. 16.

⁶ Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 275.

⁷ Професор ААУ Валерій Колесник: URL: https://zib.com.ua/ua/print/96991-profesor_aau_valeriy_kolesnik.html.

⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

розголошенню, за винятком випадків, передбачених ст. 253 КПК України. При цьому слід підкреслити, що методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій не підлягають розголошенню не за яких умов.

Вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій міститься у Главі 21 КПК України, зокрема:

- втручання у приватне спілкування (аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем);
- обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;
- установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу);
- спостереження за особою, річчю або місцем;
- моніторинг банківських рахунків;
- аудіо-, відеоконтроль місця;
- контроль за вчиненням злочину (контрольована поставка; контрольована та оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину);
- виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;
- негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження⁹.

Крім того, нормативно визначаються засоби, що можуть бути використані під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, за рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби. З цією метою допускається виготовлення та використання спеціально виготовлених

---

⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

речей і документів, створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій (ст. 273 КПК)¹⁰.

Інші нормативно-правові акти (постанови Кабінету Міністрів України, накази офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Бюро економічної безпеки, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Державної кримінально-виконавчої служби, Державної прикордонної служби України) можуть містити тільки положення щодо порядку та тактики проведення негласних слідчих (розшукових) дій¹¹.

Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК України (ст. 275 КПК)¹².

При цьому передбачено, що всі негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані з обмеженням конституційних прав громадян (ст.ст. 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 270, 271, 272, 274 КПК України) проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Строк проведення може бути продовжений:

- 1) прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням, - до 18 місяців;
- 2) керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча

---

¹⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

¹¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ : Вид-во «Юстиніан», 2012. С. 554.

¹² Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

(розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, - до 16 місяців;

3) начальником головного, самостійного управління, департаменту апарату Національної поліції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, - до 12 місяців;

4) Головою Національної поліції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, - до 18 місяців;

5) слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому статтею 249 КПК України.

Розгляд клопотань, який віднесений до повноважень слідчого судді, здійснюється слідчим суддею апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, - слідчим суддею Вищого антикорупційного суду.

Розгляд клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів, який віднесений до повноважень слідчого судді, може здійснюватися слідчим суддею відповідного апеляційного суду поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, який здійснює досудове розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, здійснюється слідчим суддею Вищого антикорупційного суду (крім випадку, передбаченого абз. 7 ч. 1 ст. 34 КПК України).

Частина 2 ст. 246 КПК України містить вичерпний перелік підстав для проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Утім у ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено перелік підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, які фактично аналогічні до підстав для застосування негласних слідчих (розшукових) дій.

Отже, можна вважати, що негласні слідчі (розшукові) дії є комплексом дій,

які використовують можливості оперативно-розшукової діяльності (оперативно-розшукові дії, заходи та методи), але на підставах, чітко визначених ст. 246 КПК України.

Крім того, слід зазначити, що положення Глави 21 КПК України є підґрунтям для проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема:

1) контрольована поставка та контрольована і оперативна закупка товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь;

2) негласне виявлення та фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;

3) спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій;

4) аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж;

5) арешт кореспонденції, її огляд та виїмка;

6) спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця;

7) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу;

8) використання конфіденційного співробітництва;

9) створення та використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів.

1.2. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймається на підставах та у порядку, передбачених Главою 21 КПК України:

- *слідчим суддею* за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, про дозвіл на проведення втручання в приватне спілкування (ст.ст. 260–264 КПК України), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу) (ст. 268 КПК України), спостереження за особою (ст. 269 КПК України), аудіо-, відеоконтролю місця (ст. 270 КПК України), контролю за вчиненням злочину (у випадках, передбачених ч. 8 ст. 271 КПК України), негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України);

- *прокурором* щодо контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України);

- *прокурором або слідчим* у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із урятуванням життя людей та запобіганням учиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (ст.ст. 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України (ч. 1 ст. 250 КПК України), щодо проведення установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу) (ст. 268 КПК України), спостереження за особою (ст. 269 КПК України), виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій (ст. 272 КПК України).

Рішення щодо проведення останньої негласної слідчої (розшукової) дії слідчий узгоджує з керівником органу досудового розслідування. При прийнятті рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій у перелічених у ч. 1 ст. 250 КПК України випадках прокурор зобов'язаний невідкладно після початку

таких негласних слідчих (розшукових) дій звернутися з клопотанням до слідчого судді про надання дозволу на їх проведення. Якщо слідчий приймає рішення про проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії, він зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття такого рішення та про отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення, припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій¹³. Відповідні зміни внесено також до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та інших законодавчих актів України¹⁴.

Водночас слід підкреслити, що проведення оперативно-технічних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій з електронними доказами характеризується певними особливостями, а саме:

1) *зняття інформації з електронних комунікаційних мереж* полягає у спостереженні та фіксації змісту інформації уповноваженими оперативними підрозділами: за адресою в мережі передачі даних з комутацією пакетів (IP-адреса в мережі Інтернет); за апаратною адресою пристрою, приєднаного до мережного середовища (MAC-адреса); за адресою електронної пошти;

2) *зняття інформації з електронних інформаційних систем* полягає у виявленні і фіксації відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі шляхом безпосереднього (фізичного) доступу або віддаленого (програмного) проникнення¹⁵.

Для отримання інформації про трафік ініціатор направляє провайдеру ухвалу слідчого судді про зняття інформації з технічних каналів зв'язку, комп'ютерних систем та інших технічних засобів, а також запит на офіційному бланку з грифом. Провайдер самостійно здійснює підготовку інформації щодо здійснених з'єднань відповідно до запиту і направляє відповідь ініціатору

---

¹³ Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ : Вид-во «Юстиніан», 2012. С. 554.

¹⁴ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України. Закон України від 13.04.2012 № 4652-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4652-17#Text>.

¹⁵ Roman Blahuta, Anatolii Movchan, Maksym Movchan. Use of electronic evidence in criminal proceedings in Ukraine. International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL2021) : December, 2021: (December 22 - December 23, 2021, Kyiv, Ukraine). K.: 2021. P. 196-201 DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.032>. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/spl-21/125966709>.

заходу.

Закріплення електронних доказів, одержаних у результаті передбачених КПК України слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється з дотриманням певних вимог, зокрема: процесуальне оформлення протоколів, залучення спеціаліста, понятих, вжиття заходів із належного збереження цифрових носіїв даних; змістовне наповнення інформації, якісна та кількісна складова, повнота одержаних відомостей¹⁶.

Для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, докази, отримані за результатами негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-технічних заходів в електронному вигляді, надаються спеціалістам для виконання судових експертиз, зокрема: інженерно-технічної (комп'ютерно-технічної, телекомунікаційної); фототехнічної, портретної та голографічних зображень, відео-, звукозапису; експертизи у сфері інтелектуальної власності тощо¹⁷.

Надаючи оригінали (або копії) електронних доказів, отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-технічних заходів, на експертне дослідження, сторони кримінального провадження натрапляють на таку проблему, як правильне визначення типу цього електронного доказу, а саме – оригіналом чи копією він є, оскільки іноді електронний доказ копіюється на декілька носіїв для зберігання або подальшого розслідування обставин кримінального провадження. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» у випадку його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа¹⁸.

Відтак Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду 20 травня 2020 року ухвалив постанову у справі

---

¹⁶ Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 256 с.

¹⁷ Klymchuk, M., Marko, S. Priakhin Ye., Stetsyk B. & Khytra A. (2021). Evaluation of forensic computer and technical expertise in criminal proceedings. *Revista Amazonia Investiga*, Vol. 10 (38). 204-211. URL: DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.20>.

¹⁸ Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

№ 585/1899/17, у якій, зокрема, зазначається, що **матеріальний носій** – це лише спосіб збереження інформації, який має значення тільки коли електронний документ виступає речовим доказом. Головною особливістю електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія, один і той же електронний документ може існувати на різних носіях. Усі ідентичні за своїм змістом екземпляри електронного документа можуть розглядатися як оригінали та відрізнятися один від одного тільки часом та датою створення. Зокрема Верховний Суд України встановив, що файли з аудіозаписом, записані на оптичний диск – додаток до протоколу про результати зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (електронних інформаційних систем) від 30 березня 2017 року є оригіналом (відображенням) електронного документу звукозапису отриманого під час негласних слідчих (розшукових) дій, наданого суду відповідно до ч. 3 ст. 99 КПК України¹⁹.

Водночас після передання матеріалів кримінального провадження на судовий розгляд експертні висновки, виконані за копіями електронних доказів, часто відхиляються суддею, якщо електронні копії не були засвідчені електронним цифровим підписом або не доведена їх тотожність з оригіналом. Тобто, існує необхідність підтвердження цілісності та незмінності електронної інформації, що надається як доказ у кримінальному провадженні, у разі її перезапису на різноманітні носії та передавання каналами електронного зв'язку. Одним із способів підтвердження цілісності та незмінності електронної інформації під час її зберігання, перезапису, перенесення та передавання каналами зв'язку є обчислення та перевірка контрольної суми файлів²⁰.

Остаточну крапку в цьому поставили Постанови Верховного Суду України. Так, у постанові Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14.04.2021 у справі 288/1418/17 зазначається, що копія

---

¹⁹ Постанова Верховного Суду колегією суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду від 20 травня 2020 р. у справі № 585/1899/17. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89395920>.

²⁰ Roman Blahuta, Anatolii Movchan, Maksym Movchan. Use of electronic evidence in criminal proceedings in Ukraine. International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL2021) : December, 2021: (December 22 - December 23, 2021, Kyiv, Ukraine). K.: 2021. P. 196-201 DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.032>. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/spl-21/125966709>.

відеозапису є оригіналом електронного документа і є допустимим доказом навіть за відсутності оригінального носія²¹.

В іншій постанові Об'єднаної палати Верховного Суду України від 29.03.2021 у справі № 554/5090/16-к вказується, що ототожнення електронного доказу як засобу доказування та матеріального носія такого документа є безпідставним, оскільки характерною рисою електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія. У випадку зберігання електронного документа на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа. Питання ідентифікації електронного документа як оригіналу можуть бути вирішені уповноваженою особою, яка його створила (за допомогою спеціальних програм порахувати контрольну суму файлу або каталогу з файлами – CRC-сума, hash-сума), або за наявності відповідних підстав шляхом проведення спеціальних досліджень²².

Для виконання завдань кримінального провадження з огляду на положення Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»: електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму (ч. 3 ст. 5); візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для сприймання його змісту людиною (ч. 4 ст. 5); допустимість електронного документа як доказу не можна заперечувати винятково на підставі того, що він має електронну форму (ч. 2 ст. 8)²³.

Згідно з ч. 1 ст. 256 КПК України протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати,

---

²¹ Постанова Верховного Суду колегією суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду від 14 квітня 2021 р. у справі № 288/1418/17. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/96342834>.

²² Постанова Об'єднаної палати Верховного Суду від 29 березня 2021 р. у справі № 554/5090/16-к. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=96074938&red=10000382305f3f5d2c0c6c7594f0b5f8dae19c&d=5>.

²³ Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

здобути за допомогою застосування технічних засобів, можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Водночас не зазначення в протоколі негласних слідчих (розшукових) дій технічних характеристик пристрою, на який велася аудіофіксація телефонних розмов не ставить під сумнів належність та допустимість як доказу протоколу негласної слідчої (розшукової) дії та CD-диску - додатку до нього, з огляду на положення ст. ст. 85-87 КПК України, адже їх збирання й закріплення відбулося без порушення гарантованих Конституцією України прав людини і громадянина, встановленого кримінальним процесуальним законодавством порядку, із належного процесуального джерела, належним суб'єктом; у належному процесуальному порядку з належним оформленням джерела фактичних даних²⁴.

Відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. Вичерпний перелік відомостей, що є державною таємницею, визначений Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383²⁵.

Тобто, право обмеження на розкриття у кримінальному провадженні відомостей, визначених ст. 246 КПК України, обумовлено віднесенням їх до державної таємниці та потребою зберігати відомості за окремими показниками про зміст, форми, методи, організаційні положення, оперативну тактику здійснення уповноваженими оперативними підрозділами оперативно-розшукової, контррозвідувальної чи розвідувальної діяльності, розголошення яких створює загрозу національним інтересам і безпеці України.

У зв'язку з цим зазначимо, що Велика Палата Верховного Суду України у справі № 640/6847/15-к 16 жовтня 2019 року постановила, якщо сторона

---

²⁴ Постанова Верховного Суду колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 20 травня 2020 р. у справі № 585/1899/17. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89395920>.

²⁵ Звід відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 23 грудня 2020 р. № 383. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>.

обвинувачення під час досудового розслідування своєчасно вжила всі необхідні та залежні від неї заходи, спрямовані на розсекречення процесуальних документів, які стали підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, однак такі документи не були розсекречені з причин, що не залежали від волі і процесуальної поведінки прокурора, то суд не може автоматично визнавати протоколи негласних слідчих (розшукових) дій недопустимими доказами з мотивів невідкриття процесуальних документів, якими санкціоноване їх проведення²⁶.

Процесуальні документи, які стали підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій та які на стадії досудового розслідування не було відкрито стороні захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України з тієї причини, що їх не було у розпорядженні сторони обвинувачення (процесуальні документи не були розсекречені на момент відкриття стороною обвинувачення матеріалів кримінального провадження), можуть бути відкриті іншій стороні під час розгляду провадження у суді за умови своєчасного вжиття прокурором всіх необхідних заходів для їх отримання.

Якщо сторона обвинувачення не вжила необхідних та своєчасних заходів, що спрямовані на розсекречення процесуальних документів, які стали процесуальною підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій і яких немає в її розпорядженні, то в такому випадку має місце порушення норм ст. 290 КПК України²⁷.

Слід зазначити, що ефективність роботи оперативних працівників багато в чому залежить від можливостей сучасних технічних засобів та забезпечення ними оперативних підрозділів. Оскільки кількість затребуваних негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-технічних заходів не завжди пропорційна кількості технічних засобів, за допомогою яких вони проводяться, що, у результаті, впливає на оперативність, якість і кількість проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-технічних заходів.

---

²⁶ Постанова Великої палати Верховного Суду від 16 жовтня 2019 р. у справі № 640/6847/15-к. Інформаційний ресурс. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85174578>.

²⁷ Тут же.

Крім того, мають місце випадки, коли члени організованих злочинних угруповань самі виявляють технічні засоби, які до них були застосовані; використовують зашифровані програми (WhatsApp, Telegram та ін.) для комунікації, передавання даних програмами із високим рівнем захисту тощо. Через застарілі (зношені) технічні засоби інколи відбувається фіксація результатів проведення оперативно-технічних заходів низької якості. Тому важливо, щоб нова техніка була затребувана у практичній діяльності і стала надбанням оперативних підрозділів.

Водночас слід зазначити, що через скасування у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» (ст. 6) підстав проведення оперативно-розшукової діяльності стосовно осіб, які вчинили або вчиняють злочини, виникає ризик втрати певних важелів оперативного контролю за криміногенною ситуацією в державі, адже з «поля зору» правоохоронних органів «випадає» більшість організованих злочинних угруповань, які, залишаючись поза межами кримінального провадження, вчинятимуть злочини, використовуючи засоби протидії правоохоронним органам. Значні труднощі викликає також реалізація положень ст. 275 КПК України, а саме можливості використання слідчим конфіденційного співробітництва, через що, відповідно, ускладнюється встановлення місця події, свідків, пошуку речових доказів, розробки версій, планування та проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні²⁸.

Під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі та злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування.

Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як

---

²⁸ Горбачевський В. Я. Особливості досудового розслідування за фактами безвісного зникнення осіб. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 180.

негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу.

Виконання спеціального завдання не може перевищувати шість місяців, а в разі необхідності строк його виконання продовжується слідчим за погодженням з керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування.

Для дотримання умов конспірації під час проведення негласної роботи та оперативно-розшукових заходів оперативними підрозділами Національної поліції можуть виготовлятися та використовуватися засоби забезпечення оперативно-розшукової діяльності – несправжні імітаційні засоби, зокрема речі та документи, що зашифровують особу чи відомчу належність працівників, приміщень і транспортних засобів до органів і підрозділів поліції, а також спеціально утворені підприємства, установи, організації.

Основними напрямками використання несправжніх імітаційних засобів є: забезпечення зашифровки й відомчої належності штатних і позаштатних негласних працівників; забезпечення зашифровки місць розташування спеціально уповноваженого оперативного підрозділу; імітація злочинної діяльності з метою документування фактів протиправної діяльності й збирання оперативної інформації.

Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження може бути здійснене лише у випадку, якщо їх отримання відповідно до ст. 245 КПК України неможливе без завдання значної шкоди для кримінального провадження. Негласне отримання зразків здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора, або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, у порядку, передбаченому ст. ст. 246, 248, 249 КПК України.

Важливе значення для своєчасного розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, які вчиняють організовані групи чи злочинні організації, має оперативно-розшукове супроводження кримінального

провадження відносно організованих злочинних угруповань, яке повинно бути спрямоване на повне, всебічне й об'єктивне дослідження обставин справи, гарантування безпеки учасників кримінального судочинства, постійного інформування органів досудового слідства й суду про дії підозрюваних, обвинувачуваних та інших осіб, а також нейтралізації протидії злочинного середовища процесу здійснення правосуддя²⁹.

У цих випадках проведення негласних слідчих (розшукових) дій має плануватись з урахуванням планів слідчого, щоб при їх проведенні не створювати перешкод чи ускладнень для розслідування, не допустити порушень законності. У свою чергу, слідчий повинен інформувати працівника оперативного підрозділу про напрямки розслідування для того, щоб своїми діями не розшифрувати негласні джерела та способи отримання оперативних матеріалів, не зірвати проведення намічених заходів.

Матеріали оперативно-розшукових справ повинні передбачати, зокрема:

- отримання й використання оперативної інформації про задуми щодо протидії слідству;
- проведення в разі потреби оперативно-тактичних операцій по захисту свідків і потерпілих від тиску на них злочинців, забезпечення їх безпеки;
- кодування відомостей про свідків і потерпілих у процесуальних документах;
- використання спеціальних технічних засобів, що виключають безпосередній контакт свідків з підозрюваними й обвинувачуваними, при проведенні окремих слідчих дій (допит, одночасний допит двох та більше осіб, пред'явлення на впізнання тощо);
- проведення негласних слідчих (розшукових) дій по виявленню й нейтралізації осіб, які сприяють витоку інформації й дезорієнтації злочинців щодо намірів слідства;
- усунення слідчих і працівників оперативних підрозділів, які

---

²⁹ Севрук В. Г. Теоретичні, правові та організаційно-тактичні основи протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі: автореф. дис .... д-ра юрид. наук : 12.00.08; 12.00.09. Київ. НАВС, 2022. 40 с.

підозрюються в неформальних зв'язках із членами злочинних груп, від розслідування з наступною передачею справи слідчим іншого територіального слідчого підрозділу тощо;

- отримання й передачу відомостей, здобутих оперативно-розшуковим шляхом, про готування протиправних дій злочинців, спрямованих на протидію здійсненню правосуддя.

Розділ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

2.1. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Втручання у приватне спілкування є серйозним порушенням конституційних прав і свобод громадян, яке підпадає під суворе регулювання відповідно до чинного законодавства України. Згідно зі статтею 31 Конституції України, кожен громадянин має право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Однак це право може бути обмежено винятково за рішенням суду і лише у випадках, передбачених законом, таких як розслідування кримінальних правопорушень, де необхідно отримати інформацію, яку неможливо зібрати іншими способами.

У такому контексті, на міжнародному рівні, з прийняттям і проголошенням Генеральною Асамблеєю ООН резолюції 217 А (III) від 10 грудня 1948 року Загальної декларації прав людини, закріплено захист прав і основоположних свобод людини і громадянина, у тому числі й захист від неправомірного втручання у приватне життя, спілкування, обмін кореспонденцією, тощо. Зокрема, у ст. 12 Загальної декларації ООН³⁰ закріплені положення про заборону безпідставного втручання в особисте і сімейне життя, безпідставне посягання на недоторканість житла, таємницю кореспонденції або на честь та репутацію особи. Кожній людині гарантовано право на захист закону від такого втручання

---

³⁰ Загальна декларація права людини. Міжнародний документ від 10.12.1948. Вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

або таких посягань.

З принципу аналогії права розуміємо, що вказаним актом та іншими міжнародними актами, як-то: Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, Конвенцією ООН про працівників-мігрантів тощо³¹, встановлено правові гарантії з питань, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування. Порядок обмеження конфіденційності підлягає регламентації виключно законом, а не підзаконними нормативними актами, що підвищує рівень захисту таких прав.

Тут слід зазначити, що діяльність Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України спрямована на протидію резонансним злочинам, зокрема економічного та організованого характеру, тому часто потребує застосування негласних слідчих (розшукових) дій, що включають втручання у приватне спілкування. Це можливо лише за наявності достатніх підстав, підтверджених ухвалою слідчого судді, відповідно до ст. ст. 248, 249 КПК України. Серед таких підстав можуть бути дані, отримані в передбаченому законом порядку, що вказують на можливу причетність особи до злочинної діяльності або наявності доказів, важливих для досудового розслідування.

Фізичні умови, що забезпечують захист приватного спілкування, включають обране місце і час спілкування, форму комунікації (усну, письмову, візуальну) та технічні засоби зв'язку. Юридичними умовами є конституційні гарантії, такі як статті 31 і 32 Конституції України та відповідні положення Кримінального процесуального кодексу, що передбачають можливість обмеження права на приватне спілкування лише на основі рішення суду.

Втручання можливе лише в рамках проведення негласних слідчих (розшукових) дій за наявності підтверджених фактичних даних, які вказують на те, що приватна інформація може містити важливі для розслідування докази.

---

³¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. Вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний документ від 16.12.1966. Вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text; Конвенція про працівників-мігрантів (переглянута 1949 року) № 97. Міжнародний документ від 01.07.1949. Вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159#Text.

Відповідно до статті 266 КПК України, уся отримана під час таких дій інформація повинна бути ретельно опрацьована, а її частина, що має доказове значення, передається прокуророві для подальшого використання в рамках досудового розслідування та судового процесу. Прокурор, у свою чергу, забезпечує збереження цієї інформації або приймає рішення про її знищення в разі невикористання.

Тому забезпечення законності і правопорядку в процесі стратегічних розслідувань є одним з основних завдань Департаменту стратегічних розслідувань, який діє в межах правового поля, чітко дотримуючись вимог щодо захисту конституційних прав громадян. Адже, як убачається з виваженої правової позиції Верховного Суду України «практика досудового розслідування часто ставить болючі питання щодо балансу між потребами такої стадії кримінального процесу і захистом прав осіб та інших цінностей суспільства»³².

Слід врахувати системно-структурний аналіз негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування, визначивши об'єкт, мету (завдання), змістовну складу та складові організаційного й технічного характеру.

Так, у загальному порядку, об'єктом негласних слідчих (розшукових) дій є суспільні відносини, тобто приватність спілкування, втручання до якого забезпечується через організаційно-тактичну модель та алгоритм проведення таких дій, як: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України), арешт, огляд і виїмка кореспонденції (ст.ст. 261, 262 КПК України), зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України).

Мета втручання у приватне спілкування визначається конкретним завданням, що потребує досягненню під час досудового розслідування. Наприклад, для вирішення завдання перевірки причетності певної особи як учасника організованого злочинного угруповання та отримання відповідних

---

³² Ухвала Верховного Суду від 06 травня 2018 року у справі № 243/6674/17-к, провадження № 51-499км17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72670536>.

доказів, що ототожнюють таку особу за зовнішніми ознаками та голосу з наявною оперативно значущою інформацією про причетність її до злочинної діяльності.

Кожна негласна слідча (розшукова) дія має свої специфічні пізнавальні можливості, проте досягнення поставленої мети та/або виконання одного з основних завдань безпосередньо пов'язано з виконанням завдань кримінального провадження – захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Крім того, проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування, може ініціюватися задля створення правових підстав для проведення інших слідчих (розшукових) дій, що є також підставою для подальшого планування досудового розслідування та прийняття процесуальних рішень.

Слід врахувати, що на сьогодні проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань вимагає пошук нових методів і способів проведення цих заходів. Члени злочинних угруповань не просто розуміють, як проводяться негласні слідчі (розшукові) дії щодо них, але й самі винаходять способи і методи для протидії такій діяльності. Як приклад, використання різних видів месенджерів, заміна не тільки мобільного оператора, а й самого мобільного терміналу із певною періодичністю. Тому, для реального досягнення мети негласних слідчих (розшукових) дій, працівникам підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань доцільно не тільки вивчати біографічні дані одного

кримінального елементу, а й враховувати його близьке оточення, коло і місце спілкування, розуміти їх психологічні властивості (психологічний портрет) для можливого передбачення їх дій. Практичний результат у такому випадку полягає у проведенні комплексу заходів як відносно самих членів злочинних угруповань, так і щодо близьких осіб, або осіб, які бажають стати ними.

На етапі планування, необхідно прорахувати всі версії можливого розвитку події, навіть ті, яких би хотілось уникнути. Структурними елементами планування обов'язково мають бути спрямовані на: детальне вивчення біографії та кола спілкування об'єкта спостереження; встановлення факту наявності транспортного засобу або інших способів пересування; виявлення місць (можливі місця) зустрічей з іншими особами; особливості способу життя, психологічний портрет (спорт, хобі, робота, дозвілля, інтереси).

З урахуванням цього, вважаємо доцільним розглянути досліджувану категорію негласних слідчих (розшукових) дій.

Аудіо-, відеоконтроль особи.

Відповідно до ст. 260 КПК України аудіо-, відеоконтроль особи є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування. Аудіо-, відеоконтроль особи полягає в негласній (без відома особи) фіксації та обробці із використанням технічних засобів розмови цієї особи або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування тощо³³. Внутрішній зміст зазначеної дії полягає у застосуванні спеціальних оперативно-технічних засобів з метою фіксації і обробки розмов, інших звуків, рухів і дій особи, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування. Результатом є закріплені у формі протоколу про проведення

---

³³ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

відповідної негласної слідчої (розшукової) дії фактичні дані, які мають значення для кримінального провадження і відображають зміст розмов, інших звуків, рухів, дій, отримані в результаті використання спеціальних технічних засобів, а також отримання аутентичних даних у вигляді аудіо- чи відеозапису, за допомогою якого можливо встановити наявність або відсутність обставин, які мають значення для кримінального провадження і підлягають подальшому доказуванню у суді³⁴.

Відмінність аудіо-, відеоконтролю особи від спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України) та аудіо-, відеоконтролю місця (ст. 70 КПК України) полягає у використанні аудіо-, відеозаписуючих пристроїв, установлених в середині публічно недоступних місць для фіксації поведінки особи. Оскільки проведенню аудіо-, відеоконтролю особи в середині публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи завжди передує таємне проникнення до них з метою встановлення в цих місцях, житлі, іншому володінні технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи (п. 5 ч. 1 ст. 267 КПК України)³⁵. Зауважимо, що такий негласний захід хоч і передбачає можливість одержання аудіо-, відеоінформації за допомогою спеціальних технічних пристроїв, - фіксацію мови жестів, знаків, інших візуальних засобів, що охоплює приватне спілкування, проте є елементом основного (робочого) етапу та не має підмінити процесуальну природу інших слідчих (розшукових) дій, що мають свою специфіку, правову визначеність та регламентування.

Шляхом аудіо-, відеоконтролю особи також може здійснюватися спостереження за діями та розмовами певних осіб у житлі чи іншому володінні особи, в інших приміщеннях, транспортних засобах. Дозволяється проводити цю негласну слідчу (розшукову) дію як безпосередньо слідчим, так і оперативним підрозділом за дорученням слідчого. Водночас порядок і тактика проведення

---

³⁴ Сердюк А. Місце аудіо-, відеоконтролю особи та аудіо-, відеоконтролю місця у системі негласних слідчих (розшукових) дій / А. Сердюк. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 163.

³⁵ Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумева та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С. 54.

аудіо-, відеоконтролю особи, визначені законодавством, зумовлюють доцільність після отримання ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, на підставі письмового доручення слідчого у порядку, передбаченому п. 2 ч. 2 ст. 40, ст. 41 та ч. 6 ст. 246 КПК України, доручити її організацію і проведення оперативним і оперативно-технічним підрозділам, оскільки такий захід передбачає попереднє конспіративне впровадження спеціальних технічних засобів у відповідні місця, специфіку їх експлуатації, процесу фіксації та обробки отриманої інформації, що потребує спеціальної підготовки, а також нерідко залучення осіб, які конфіденційно співпрацюють із правоохоронними органами, для оперативно-організаційного забезпечення підготовки і безпосереднього проведення негласних слідчих (розшукових) дій³⁶. Аудіоконтроль особи полягає у прослуховуванні та фіксації розмов такої особи. Він може здійснюватися епізодично (на час відвідування цією особою певних місць, проведення зустрічей) або безперервно, на проміжок часу, що визначений у рішенні слідчого судді, який надав дозвіл на його проведення³⁷. Окрім того, такий контроль здійснюється із застосуванням стаціонарно встановлених технічних засобів, якими фіксується аудіо-, відеоінформація в цілодобовому режимі або вмикається після спрацювання детектора руху, звуку чи дистанційно. Тривалість запису може визначатися налаштуванням чи характеристикою самих засобів.

Вважаємо, що аудіо-, відеоконтроль особи – це різновид негласних слідчих (розшукових) дій, що здійснюється за ухвалою слідчого судді у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, якщо іншим способом отримати інформацію про злочин неможливо, і полягає в негласному (без відома особи) спостереженні за особою та фіксації із використанням технічних засобів її розмови або інших дій, що стосуються злочину.

Стосовно особливостей проведення аудіо-, відеоконтролю особи при

---

³⁶ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 73.

³⁷ Маскалюк І. І. Аудіо-, відеоконтроль особи як різновид втручання у приватне спілкування. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 210.

документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань, то тут є ряд специфічних аспектів, які визначають успіх операції та якість зібраних доказів. Оскільки організовані злочинні групи часто діють з високим рівнем конспірації та мають добре розвинені механізми захисту від правоохоронців, слід врахувати такі тактичні засади під час планування та організації проведення аудіо-, відеоконтролю особи, як:

- вибір об'єкта і часу для контролю через розвідувальну роботу задля встановлення рутинних дій розроблюваних осіб, їхні звички, маршрути переміщення, місця зустрічей і зони діяльності. Бо, як свідчить судово-слідча практика, зазвичай організовані злочинні угруповання використовують конспіративні квартири, автомобілі або інші приховані локації, де члени такого угруповання можуть відчувати себе в безпеці.

- маскування технічних засобів фіксації. Такі засоби можуть бути замасковані під побутові предмети (годинники, картини, ручки або частини меблів). Аудіопристрої можуть бути розміщені у важкодоступних місцях. Наприклад, у вентиляційних шахтах, електроприладах або в салоні автотранспорту.

Важливим аспектом є вибір технічних засобів фіксації, оскільки вони за своєї характеристикою мають передбачати високу якість запису. Зокрема, під час фіксації розмови, що відбувається на великій відстані або у галасливих умовах. Тут доречне використання камер з високою роздільною здатністю, інфрачервоним баченням для зйомки в темряві та мікрофони з функцією придушення шуму.

- контроль комунікацій між учасниками організованих злочинних угруповань, де основне завдання полягає в ідентифікації особистостей, їх зв'язків з іншими членами угруповання та виявлення каналів передачі інформації.

- захист від контрпостереження – приховування самого факту аудіо-, відеоконтролю з прорахуванням відповідних ризиків.

- залучення особи на конфіденційній основі або агента, що надасть

можливість з середини фіксувати приватні розмови з учасниками організованих злочинних угруповань.

Зауважимо, що під час основного етапу доцільно забезпечити:

- візуальне спостереження за особою, яка може створити загрозу викриття факту проведення негласної слідчої (розшукової) дії;
- формування груп прикриття та їх інструктування;
- своєчасне інформування між групами документування, зокрема про зміну оперативної обстановки, що може негативно вплинути на проведення негласної слідчої (розшукової) дії;
- лобювання ситуації, яка сприяє спілкуванню з об'єктом заходу та становить оперативний інтерес, без штучного створення провокації (у тому числі підбурювання) та ознак, що можуть цьому свідчити;
- організацію взаємодії з іншими органами та підрозділами Національної поліції, у тому числі інших служб правоохоронних органів, як-то зі Службовою безпеки України;
- вжиття інших заходів, спрямованих на ефективне проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Арешт, огляд та виїмка кореспонденції.

Накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України) полягає у затриманні установою зв'язку та фінансовими установами відправлення кореспонденції особи без її відома на підставі ухвали слідчого судді. Тобто, у вручення кореспонденції адресату без відповідної вказівки слідчого, прокурора³⁸.

Під кореспонденцією слід розуміти листи усіх видів, бандеролі, посилки, поштові контейнери, перекази, телеграми, інші матеріальні носії передання інформації між особами³⁹. Законом України «Про поштовий зв'язок» визначено

---

³⁸ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

³⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

поняття окремих видів кореспонденції, які можуть надсилатися особами, а саме:

1) адресна поштова розсилка – відправлення письмової кореспонденції, що складається виключно з рекламних, маркетингових або інформаційних матеріалів, інших друкованих матеріалів і містить ідентичне повідомлення, крім імені адресата, адреси та ідентифікаційного номера, а також інших відмінностей, що не змінюють сутність повідомлення, яке пересилається адресатам і доставляється за адресою. Адресна поштова розсилка та інше поштове відправлення, поєднані в одній упаковці, не вважаються адресною поштовою розсилкою;

2) відправлення для сліпих – відправлення, що подається відкритим, з вкладенням письмового повідомлення, написаного секографічним способом, кліше із знаками, секографії, друкованих видань для сліпих, а також звукових записів чи спеціального паперу, призначеного виключно для сліпих, за умови, що воно відправляється офіційно визнаною установою для сліпих чи адресується такі установі;

3) відправлення EMS – міжнародне реєстроване поштове відправлення з вкладенням документів та/або товарів, яке приймається, перевозиться і доставляється у найшвидший спосіб;

4) дрібний пакет – міжнародне реєстроване поштове відправлення з вкладенням зразків товарів, дрібних предметів подарункового чи іншого характеру, письмового повідомлення, що має характер особистого листування;

5) згруповані поштові відправлення «Консигнація» – кілька міжнародних поштових відправлень, що одночасно подаються одним відправником для пересилання за межі України або надходять в Україну від одного відправника з іншої країни;

6) лист – поштове відправлення, що містить письмове повідомлення або документи, вкладене в поштовий конверт або оформлене іншим чином, що не дає змоги третім особам ознайомитися з його змістом;

7) мішок «М» - міжнародне реєстроване поштове відправлення (спеціальний мішок) з вкладенням друкованих видань (книг, газет, журналів

тощо), що подається для пересилання одним відправником і адресується одному адресатові;

8) письмова кореспонденція – листи, поштові картки, дрібні пакети, мішки «М», адресна поштова розсилка та відправлення для сліпих;

9) посилка – поштове відправлення з предметами, не забороненими законодавством до пересилання;

10) поштова картка – поштове відправлення у вигляді стандартного бланка, що містить відкрите письмове повідомлення;

11) поштові відправлення – письмова кореспонденція або посилка, або відправлення EMS, адресовані адресату (одержувачу), оформлені відповідно до законодавства та прийняті оператором поштового зв'язку до пересилання;

12) просте поштове відправлення – листи, поштові картки, які приймаються для пересилання без видачі розрахункового документа та доставляються/вручаються без розписки;

13) реєстраційне поштове відправлення – поштове відправлення, яке приймається для пересилання з видачею розрахункового документа, пересилається з приписуванням до супровідних документів та вручається одержувачу під розписку (шляхом проставляння письмового або електронного підпису) або з фіксацією технічними засобами⁴⁰.

Арешт на кореспонденцію накладається, якщо під час досудового розслідування є достатні підстави вважати, що поштово-телеграфна кореспонденція певної особи іншим особам або інших осіб їй може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі і документи, що мають істотне значення у кримінальному провадженні. Накладення арешту на кореспонденцію надає право слідчому здійснювати огляд і виїмку цієї кореспонденції.

Виходячи зі ст. 261 КПК України можна виділити фактичні та юридичні підстави накладення арешту на кореспонденцію.

---

⁴⁰ Про поштовий зв'язок. Закон України від 03.11.2022 № 2722-IX. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text>.

Так, фактичною підставою є відомості, які свідчать про те, що поштово-телеграфна кореспонденція певної особи іншим особам або інших осіб їй може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі і документи, що мають істотне значення у кримінальному провадженні. Юридичною підставою накладення арешту на кореспонденцію є ухвала слідчого судді про надання дозволу на проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

Надання слідчим суддею дозволу на накладення арешту на кореспонденцію дає слідчому право провести інші негласні слідчі (розшукові) дії як огляд і виїмку цієї ж кореспонденції (ст. 262 КПК України). Факт накладення арешту на конкретне поштово-телеграфне відправлення отримує свою фіксацію у протоколі затримання кореспонденції, який складається слідчим в установі зв'язку або фінансової установи за участю їх представника, відповідно до вимог ст.ст. 104-107, 252, ч. 1 та 4 ст. 262 КПК України, з обов'язковим описанням всієї затриманої кореспонденції та способу забезпечення її збереження.

Огляд кореспонденції полягає в негласному відборі за її ідентифікаційними ознаками задля оброблення, знаття копій чи отриманні зразків та інформування уповноважених суб'єктів задля прийняття відповідних процесуальних рішень та проведення подальших дій.

Відповідно до ст. 262 КПК України огляд затриманої кореспонденції проводиться в установі зв'язку, якій доручено здійснювати контроль і затримувати цю кореспонденцію, за участю представника цієї установи, а за необхідності – за участю спеціаліста. У присутності зазначених осіб слідчий вирішує питання про відкриття і оглядає затриману кореспонденцію. При виявленні в кореспонденції речей (у тому числі речовин), документів, що мають значення для певного досудового розслідування, слідчий у межах, визначених ухвалою слідчого судді, здійснює виїмку відповідної кореспонденції або обмежується зняттям копій чи отриманням зразків з відповідних відправлень. Зняття копій чи отримання зразків здійснюється з метою

збереження конфіденційності накладення арешту на кореспонденцію. У разі необхідності особою, яка проводить огляд поштово-телеграфної кореспонденції, може бути прийняте рішення про нанесення на виявлені речі і документи спеціальних позначок, обладнання їх технічними засобами контролю, заміну речей і речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу, на їх безпечні аналоги. У разі відсутності речей чи документів, які мають значення для досудового розслідування, слідчий дає вказівку про вручення оглянутої кореспонденції адресату.

Таким чином, огляд і виїмка кореспонденції полягає в негласному відкритті й огляді затриманої кореспонденції, на яку накладено арешт, її виїмки або зняття копії чи отриманні зразків, нанесенні на виявлені речі і документи спеціальних позначок, обладнанні їх технічними засобами контролю, заміні речей і речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу, на їх безпечні аналоги⁴¹.

Предметом огляду і виїмки кореспонденції є поштово-телеграфна кореспонденція, яка відповідно до конституційних принципів таємниці листування має окремий статус обмеженої кореспонденції. До кореспонденції, на яку може бути накладено арешт належать: листи всіх видів, бандеролі, посылки, поштові контейнери, перекази, телеграми, радіограми тощо. Об'єктом огляду і виїмки кореспонденції, тобто місцем проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії є поштово-телеграфна установа. Кореспонденція, що знаходиться поза такими установами, вилучається в порядку провадження обшуку, тимчасового доступу та вилучення або огляду залежно від місця її знаходження і відомостей про це⁴².

Фактичною підставою для проведення огляду і виїмки кореспонденції є наявність відомостей про те, що кореспонденція може містити документи або

---

⁴¹ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

⁴² Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 595.

предмети, що мають значення для досудового розслідування або речей та речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу.

Юридичною підставою проведення огляду і виїмки кореспонденції є ухвала слідчого судді про надання дозволу на накладення арешту, проведення огляду і виїмки кореспонденції.

Огляд проводиться за загальними правилами. У разі не виявлення за результатами проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії речей чи документів, які мають значення для досудового розслідування, слідчий повинен забезпечити їх упакування таким чином, що не викликає в особи підозр відносно його автентичного стану відправлення, чим не завдати шкоди досудовому розслідуванню.

Під час огляду кореспонденції слідчий може прийняти рішення про:

- зняття копій чи отримання зразків кореспонденції, без вилучення її вмісту, зберігаючи конфіденційність накладення арешту на кореспонденцію та її огляду;
- нанесення на виявлені речі і документи спеціальних позначок, обладнання їх технічними засобами контролю з метою забезпечення проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій;
- заміну речей і речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу, на їх безпечні аналоги тощо⁴³.

Про кожен випадок проведення огляду, виїмки або затримання кореспонденції складається протокол відповідно до вимог КПК України. У протоколі обов'язково зазначається, які саме відправлення були оглянуті, що з них вилучено і що має бути доставлено адресату або тимчасово затримано, з яких відправлень знято копії чи отримано зразки, а також про проведення інших дій, передбачених КПК України⁴⁴. Законодавцем передбачено обов'язок

---

⁴³ Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумева та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С. 57-58.

⁴⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

керівників та працівників установ зв'язку сприяти проведенню негласної слідчої (розшукової) дії і не розголошувати факт її проведення чи отриману інформацію.

Вважаємо, що огляд і виїмка кореспонденції є негласною слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться на підставі ухвали слідчого судді про накладення арешту на кореспонденцію, її огляду і виїмки та полягає у негласному відкритті, проведенні огляду та при виявленні речей і документів, що мають значення для досудового розслідування або таких речей і речовин, що заборонені у вільному обігу або становлять загрозу для оточуючих – її виїмки, а також зняття копій чи отримання зразків, нанесення спеціальних позначок, обладнання технічними засобами контролю, заміну речей і речовин, що становлять загрозу для оточуючих або заборонені у вільному обігу на їх безпечні аналоги.

У діяльності підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань, така негласна слідча (розшукова) дія проводиться для досягнення наступних цілей:

- формування доказової бази щодо обставин злочинів, його учасників, місцезнаходження знарядь та предметів вчинення злочинів, інших відомостей, які мають значення для кримінального провадження, зокрема дані про ієрархічність, структурованість, зв'язки та розподілу ролей з подальшою ідентифікацією членів організованих злочинних угруповань, у тому числі осіб пов'язаних зі злочинною діяльністю такого угруповання;
- тимчасове припинення зв'язку між адресатами;
- встановлення мережі розповсюдження речей та речовин, обмежених у вільному обігу, виявлення каналів їх постачання та збуту;
- встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб;
- підміна, псування, спотворення речей та речовин з метою активізації дій та спілкування осіб, щодо яких проводиться негласна слідча (розшукова) дія;
- накладання арешту на майно підозрюваних з метою забезпечення виконання цивільного позову чи вироку в частині конфіскації майна⁴⁵.

---

⁴⁵ Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: правове регулювання, організація проведення, тактика, зразки процесуальних документів / О. П. Бабіков; Науково-дослідний інститут публічного права. – Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. С. 169.

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж.

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою, а також одержанні, перетворенні і фіксації різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку (знаки, сигнали, письмовий текст, зображення, звуки, повідомлення будь-якого виду) (ст. 263 КПК України, п. 1.11.5 Інструкції).

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж поділяється на:

- контроль за телефонними розмовами, що полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на електронних комунікаційних мережах, спостереження, відбору та фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів (SMS, MMS, факсимільний зв'язок, модемний зв'язок тощо), які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється;

- зняття інформації з каналів зв'язку, що полягає в негласному одержанні, перетворенні і фіксації із застосуванням технічних засобів, у тому числі встановлених на електронних комунікаційних мережах, у відповідній формі різних видів сигналів, які передаються каналами зв'язку мережі Інтернет, інших мереж передачі даних, що контролюються⁴⁶.

До інформації, яка може бути зафіксована із застосуванням цієї негласної слідчої (розшукової) дії, належить інформація, що передається технічними каналами зв'язку – телефоном, мобільними засобами телефонного, електронного чи радіозв'язку, за допомогою комп'ютерної мережі зв'язку, включно із засобами мережі Інтернет. Розмови людей віч-на-віч (один-на-один) не можуть прослуховуватися в порядку проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії і не є її об'єктом. До інформації, що підлягає фіксуванню із застосуванням процесуальної форми такого заходу не належать дані операторів телефонних

---

⁴⁶ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

розмов та Інтернет-провайдерів щодо частоти і тривалості розмов абонентів, часу перебування абонента в мережі зв'язку та інша інформація технічного чи фінансового характеру. Така інформація може бути отримана шляхом одержання довідок⁴⁷, у тому числі за результатами впровадження заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до речей та документів.

Відповідно до ст. 263 КПК України зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (комплекс технічних засобів електронних комунікацій та споруд, призначених для надання електронних комунікаційних послуг) є різновидом втручання у приватне спілкування, що проводиться без відома осіб, які використовують засоби електронних комунікацій для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можливо встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, електронну комунікаційну мережу, кінцеве (термінальне) обладнання, на якому може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

Крім того, ч. 4 ст. 263 КПК України визначено, що зняття інформації з електронних комунікаційних мереж покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань та органів безпеки. Керівники та працівники операторів електронних комунікацій зобов'язані сприяти виконанню дій із зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, вживати необхідних заходів щодо нерозголошення факту проведення таких дій та отриманої інформації, зберігати її в незмінному вигляді.

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж доручається відповідним підрозділам органів поліції, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань та Служби безпеки України.

---

⁴⁷ Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 597.

Уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласної слідчої (розшукової) дії, залучає відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи. У свою чергу, слідчий вивчає зміст знятої інформації, про що складає протокол. Під час виявлення даних, що мають доказове значення, у протоколі відтворюється відповідна інформація, після чого слідчий своєю постановою визнає носій інформації доказом і приєднує його до кримінального провадження. Дослідження інформації, знятої з каналів зв'язку, за потреби проводиться за участю спеціаліста⁴⁸.

Уважимо, що в термінологічній практиці словосполучення «відтворення інформації» має семантичне значення стосовно визначення обсягу, форми та зміст такої інформації. Тобто, відтворена інформація повинна бути аналогом першоджерела – відповідати та дублювати його зміст.

Таким чином, вважаємо, що зняття інформації з електронних комунікаційних мереж є негласною слідчою (розшуковою) дією, що проводиться на підставі ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та полягає у здійсненні із застосуванням технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою, а також одержанні, перетворенні і фіксації різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку та мають значення для досудового розслідування.

Сутність такого заходу не охоплює мету здійснення прослуховування розмов осіб та в діяльності підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань розглядається в більшості випадків як засіб для:

- моніторингу життя особи, яка розроблюється, з'ясування кола його зв'язків, звичок, захоплень, сфери діяльності та інтересів;
- контролю під час фіксації протиправної діяльності особи, у комплексі з іншими негласними слідчими (розшуковими) діями;
- фіксації протиправної поведінки після «реалізації» кримінального

---

⁴⁸ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 598-599.

провадження, упередження спроб вчинити тиск на свідків чи потерпілих, переховати майно, добути злочинним шляхом, давати вказівки щодо знищення доказів чи в інший спосіб перешкоджати досудовому досліджуванню⁴⁹.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем – це негласна слідча (розшукова) дія, зміст якої полягає в одержанні інформації, що міститься в електронних інформаційних системах (планшетах, смартфонах, персональних комп'ютерах, або на зовнішніх накопичувачах інформації, що приєднувалися до електронних інформаційних систем, в автоматичних системах чи комп'ютерних мережах), та яка може проводитись або за згодою власника, володільца чи утримувача такої електронної інформаційної системи, та якщо доступ до неї не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту, або в примусовому порядку за ухвалою слідчого судді⁵⁰.

Під інформаційною (автоматизованою) системою слід розуміти організаційно-технічну систему, в якій реалізується технологія обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів⁵¹. Власником електронної інформаційної системи є фізична або юридична особа, якій належить право власності на електронну інформаційну систему. Володілець – це фізична або юридична особа, яка має право на законних підставах фактично використовувати річ відповідно до її призначення. Утримувач – це фізична або юридична особа, яка постійно або тимчасово володіє, застосовує та несе відповідальність за використання предмета утримання⁵².

Під ідентифікаційними ознаками електронної інформаційної системи, в якій може здійснюватися втручання у приватне спілкування, слід розуміти

---

⁴⁹ Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: правове регулювання, організація проведення, тактика, зразки процесуальних документів / О. П. Бабіков; Науково-дослідний інститут публічного права. – Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. С. 180.

⁵⁰ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн.і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 600.

⁵¹ Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

⁵² Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн.і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 600.

достатню сукупність ознак, що дозволяють унікально і достатньо надійно виокремити конкретну електронну інформаційну систему, що підлягає контролю серед усіх інших. До таких ознак належить найменування оператора (провайдера) надання комунікаційних послуг доступу до електронної інформаційної системи; персонографічні дані споживача послуг; унікальна адреса абонента у комп'ютерній мережі – IP-адреса; доменне ім'я (адреса сайту) контрольованої особи; адреса електронної пошти контрольованої особи⁵³.

Відповідно до ст. 264 КПК України пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування. Не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи, в якій може здійснюватися втручання у приватне спілкування.

Інструкцією визначено, що зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України), полягає в одержанні інформації із електронних інформаційних систем, що містять відповідну інформацію, у тому числі із застосуванням технічного обладнання⁵⁴.

---

⁵³ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 101.

⁵⁴ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

Порядок зняття інформації з електронних інформаційних систем визначений загальними правилами провадження негласних слідчих (розшукових) дій. Негласне зняття інформації з електронних інформаційних систем може здійснюватися як шляхом безпосереднього фізичного доступу до них, так і шляхом застосування спеціальних програмних продуктів із подолання системи логічного захисту й полягає в копіюванні інформації із жорсткого диска (дисків) та інших електронних носіїв інформації. Особливість об'єкта дослідження зумовлює необхідність залучення до проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії спеціаліста – фахівця у сфері комп'ютерних технологій⁵⁵.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин може здійснюватися шляхом отримання інформації, що оброблялася, зберігається або зберігалася на персональному комп'ютері чи декількох персональних комп'ютерах, об'єднаних у локальну мережу, або ж зовнішніх накопичувачах інформації, що приєднувалися до електронних інформаційних систем. Зняття здійснюється безпосередньо шляхом фізичного доступу до носіїв фахівцями уповноважених підрозділів правоохоронних органів або шляхом відповідного програмного проникнення. Проведення цих дій відбувається негласно, у порядку, встановленому ст.ст. 246, 248, 264 КПК України.

Для здійснення таких процесуальних дій правоохоронним органам необхідно мати у своєму розпорядженні сучасні засоби спеціальної техніки з достатнім для проведення негласних слідчих дій обсягом оперативної пам'яті для забезпечення копіювання або збереження інформації у процесі здійснення кримінального провадження⁵⁶.

У діяльності підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань доцільно врахувати особливості досліджуваної негласної слідчої (розшукової) дії, як-то:

- зняття інформації з електронних інформаційних систем з дозволу

---

⁵⁵ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 600.

⁵⁶ Лисяк Ю. В. Зняття інформації з електронних інформаційних систем як різновид втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні. *Право і Безпека*. 2013. Вип. № 3. С. 84.

власника, володільця або утримувача інформації, які не обмежують доступ до них;

- зняття інформації електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежено системою логічного захисту (зазвичай паролем та є можливість віддаленого доступу).

У першому випадку, негласна слідча (розшукова) дія може проводитися у кримінальних провадженнях незалежно від ступеня тяжкості розслідуваних кримінальних правопорушень, не передбачає необхідність отримання дозволу слідчого судді. Основний (робочий) етап проводиться гласно, на момент проведення має бути зафіксовано дозвіл володільця, власника або користувача на зняття інформації. Такий дозвіл, як правило, оформлюється відповідною заявою або у протоколі чи із застосуванням технічних засобів фіксування факту надання такої згоди. Під час проведення дії дозволяється присутність володільця, власника або користувача, які можуть сприяти у подоланні системи логічного захисту та пошуку і копіюванню необхідної інформації.

У другому випадку, негласна слідча (розшукова) дія також може проводитися у кримінальних провадженнях незалежно від ступеня тяжкості розслідуваних кримінальних правопорушень, здійснюється без дозволу слідчого судді чи власника, володільця або користувача. Форма проведення змішана, тобто або гласно, або негласно чи в комбінації, в залежності від обставин, що склалися на час зняття інформації, про що обов'язково необхідно зазначити в протоколі.

На нашу думку, у будь-якому із наведених випадків, слідчому доцільно попередньо винести постанову на проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежений, в порядку передбаченому ст.ст. 110, 252 КПК України. Таке твердження ґрунтується з принципу аналогії права, бо кожна негласна дія повинна мати правове підґрунтя, навіть коли проведення її дозволено без ухвали слідчого судді.

Основні завдання проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем мають охоплювати:

- пошук значущої інформації – інформації, що може свідчити про вчинення протиправних дій та ознаки структурованості організованого злочинного угруповання;

- збирання матеріал щодо фізичних та юридичних осіб, предмети та події у зв'язку з їх належністю до протиправної діяльності;

- здійснення в мережі Інтернет активних заходів, у тому числі що становлять оперативний інтерес.

Як свідчить судово-слідча практика, задля досягнення поставлених цілей працівникам підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань під час організації підготовки та проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем слід використовувати програмні продукти та утиліти, за допомогою яких отримується значуща інформація про власника домену (сайту в мережі Інтернет), його IP-адреси та місце розташування серверу (хостінгу або Colocation).

До таких програмних продуктів можна віднести програми IP-Tools, що містять наступні утиліти:

- Ping Scanner - ping по діапазону адрес або за списком адрес;

- Traceroute - вказує маршрут, по якому проходять IP-пакети між електронно-обчислюваною технікою;

- Whois - одержання реєстраційної інформації про домени з офіційних Whois серверів;

- Finger - одержання інформації про користувачів певного хоста;

- Lookup - визначає IP-адресу хоста або розташування самого серверу, за іменем або навпаки.

У разі відсутності відповідних навичок працівників оперативних підрозділів слід залучити представника провайдера через запит для надання допомоги, оскільки провайдер самостійно може здійснити підготовку інформації про з'єднання певного користувача. За результатами такої роботи провайдер формує облікові документи та направляє їх ініціатору ухвали. Такі відносини та їх результати мають гриф обмеженого доступу та регулюються через відповідні

нормативно-правові акти.

2.2. Особливості проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Процес трансформації чинного кримінального процесуального законодавства визначає його одним з прогресивних галузей права України, що увібрав європейський досвід боротьби з кримінальною протиправністю та сталий характер української правозастосовної практики з урахуванням змін (на певних етапах розвитку) держави соціально-економічних, політичних та інших чинників⁵⁷.

Одним з таких ключових аспектів трансформації є процесуальний інститут інші види негласних слідчих (розшукових) дій, зазвичай класифікований науковцями як негласні слідчі (розшукові) дії, не пов'язані з втручанням у приватне спілкування, що на наш погляд є досить неоднозначним. Проте, не вступаючи у наукову полеміку, вважаємо, що при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань цей інститут є базовим для отримання фактичних даних, які не можливо отримати через звичайні слідчі методи та мають свій правовий механізм реалізації, фіксації й отримання результатів.

Тому доречним є розкрити сутність системи інших негласних слідчих (розшукових) дій у діяльності підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України.

Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи.

Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння

---

⁵⁷ Волобоєв А. О. Ультимативні дії злочинця (-ів) як складова імітування обстановки злочину. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика: науково-практичний журнал*. Вип. № 1 (3). Кривий Ріг : ДонДУВС, 2022. С. 64.

особи (ст. 267 КПК України) полягає в таємному проникненні слідчого чи уповноваженої особи без відома власника чи володільця, приховано, під псевдонімом або із застосуванням технічних засобів у приміщення та інше володіння для встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи або безпосередньо з метою виявлення і фіксації слідів злочину, проведення огляду, виявлення документів, речей, що мають значення для досудового розслідування, виготовлення копій чи їх зразків, виявлення осіб, які розшукуються, або з іншою метою для досягнення цілей кримінального провадження⁵⁸.

Ст. 267 КПК України визначено, що слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою:

1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;

2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;

3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;

4) виявлення осіб, які розшукуються;

5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

Під «проникненням» слід розуміти вторгнення в закрите чи незакрите (незамкнене) приміщення або житло. Воно може здійснюватися як з подоланням перешкод (замків, закритих дверей, вікон, люків та ін.), так і без цього, наприклад з використанням того, що особи (особа) залишили приміщення (житло) незакритим, без охорони. Проникнення може бути здійснене також за допомогою різних технічних пристроїв і засобів, тобто, коли бажаний результат досягається без входження у відповідне приміщення⁵⁹.

---

⁵⁸ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МІОУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

⁵⁹ Толпиго Д. М. Особливості обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. *Правова держава*. 2015. Вип. № 19. С. 149.

Юридичною підставою проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи є ухвала слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому ст. ст. 246, 248, 249 КПК України. Фактичною підставою проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії є достатні відомості про те, що у публічно недоступному місці, житлі чи іншому володінні особи можуть бути виявлені і зафіксовані сліди вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для досудового розслідування, виготовлено копії та зразки таких речей і документів, виявлено осіб, які розшуковуються, а також з метою встановлення засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

Місцями проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи є:

– публічно недоступне місце, що є місцем, до якого неможливо увійти або в якому неможливо перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб (ч. 2 ст. 267 КПК України);

– житло особи, під яким, відповідно до ч. 2 ст. 233 КПК України, розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення.

До житла відносяться:

1) особистий будинок з усіма приміщеннями, які призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, а також ті приміщення, які є складовою будинку;

2) будь-яке житлове приміщення, незалежно від форми власності, яке належить до житлового фонду і використовується для постійного або тимчасового проживання (будинок, квартира в будинку, окрема кімната в квартирі тощо);

3) будь-яке інше приміщення або забудова, які не належать до житлового

фонду, але пристосовані для тимчасового проживання (дача, садовий будинок);

– інше володіння особи: транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення, які знаходяться у володінні особи (ч. 2 ст. 233 КПК України)⁶⁰.

До участі в обстеженні слід залучати фахівців, які мають навички відшукання відповідних слідів, фіксації обстановки, установа хімічних пасток, технічних засобів аудіо та відеоконтролю тощо. Результати діяльності фахівця фіксують у довідках, актах, які складають після закінчення обстеження, з точним визначенням технічних характеристик застосованих і запроваджених технічних засобів фіксації інформації, крім випадків застосування «грифованих» технічних засобів фіксації – тобто тих, що за своїми характеристиками відносяться до негласних.

Перед початком обстеження публічно недоступних місць оперативним працівникам проводять інструктаж щодо організації проведення негласного заходу, зокрема дотримання методів конспірації.

Отримавши дозвіл суду на здійснення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, слідчий (за дорученням оперативний працівник) і оперативно-технічний підрозділ у разі потреби вивчають підходи до об'єкта, де планується обстеження, системи та типи захисних пристроїв, обирають підстави для проникнення в приміщення, з'ясовують інші необхідні дані, визначають тактику зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії⁶¹.

Слід зазначити, що негласне проникнення до публічно недоступних місць, їх обстеження не обов'язково здійснюється шляхом фізичного впливу оперативних працівників чи слідчого.

Під час проникнення важливо забезпечити незмінність зовнішньої

---

⁶⁰ Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумєва та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С 68-69.

⁶¹ Толпиго Д. М. Особливості обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. *Правова держава*. 2015. Вип. № 19. С. 150.

обстановки. Зокрема, не залишити власні сліди, як-то: сліди взуття, явне переміщення речей та предметів, іншого впливу на обстановку приміщення. Так, доцільно перед переглядом замкнутих об'єктів здійснити їх фотографування задля того, щоб після проведення огляду (чи будь яких інших дій) була можливість порівняти зафіксований первісний стан зі станом, що сформувався після дій оперативних працівників, та привести його у відповідність.

Фіксація обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи здійснюється у формі протоколу. Протокол, крім основних положень, має містити відомості про ухвалу слідчого судді, якою надано дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, точну адресу, місце розташування або координати житла чи іншого володіння особи, відомості про спосіб та перебіг досягнення мети обстеження⁶².

Вилучені речі, предмети, їх копії, зразки опечатуються, а відомості про їх кількість, ознаки, характеристики – фіксуються в протоколі та є додатками до нього.

Установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу).

Установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу) (ст. 268 КПК України) полягає в застосуванні технічного обладнання для локалізації місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу), у тому числі мобільного терміналу, систем зв'язку та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження⁶³.

Метою цієї негласної слідчої (розшукової) дії є встановлення у конкретний

---

⁶² Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: правове регулювання, організація проведення, тактика, зразки процесуальних документів / О. П. Бабіков; Науково-дослідний інститут публічного права. – Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. С. 208-209.

⁶³ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

час місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) без розкриття змісту повідомлень, що передаються. Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) є можливим за певний період часу у минулому або у режимі реального часу, безпосередньо під час здійснення контролю радіообладнання (радіоелектронного засобу), а також у запланований період у майбутньому⁶⁴.

Безпосереднє установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) здійснюється із застосування спеціальних технічних засобів та інформаційних технологій. Слідчому доцільно доручати проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії уповноваженим спеціалістам оперативних підрозділів із залученням оперативно-технічних підрозділів Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідування чи Служби безпеки України⁶⁵.

Юридичною підставою установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) є ухвала слідчого судді про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії або в порядку ст. 250 КПК України. Фактичною підставою проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії є фактичні дані, що свідчать про можливість встановлення місцезнаходження особи в певному місці та в певний час (через встановлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу), що є в його користуванні, утриманні) або визначення місцезнаходження викраденого майна.

Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) має характер дій, спрямованих на підготовку затримання підозрюваного чи провадження інших негласних слідчих (розшукових) дій⁶⁶.

Організація та проведення такого негласного заходу не обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина, оскільки його об'єктом є технічний засіб (телефонний апарат мобільного зв'язку (мобільний телефон),

---

⁶⁴ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 116.

⁶⁵ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 600.

⁶⁶ Тут же.

супутникові телефони, радіотелефони, радіостанції, планшети, ноутбуки), а не фізична особа. Крім того, під час установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) не контролюється інформація, якою обмінюються особи, що перебувають у приміщенні, де знаходиться радіообладнання (радіоелектронний засіб)⁶⁷.

Однією з особливостей цієї негласної слідчої (розшукової) дії є деталізація телефонних з'єднань, що фіксує інформацію про номери учасників телефонного з'єднання, час з'єднання, тривалість, використання додаткових послуг, як-то: відправлення та одержання текстових, мультимедійних повідомлень, переадресації виклику, місцезнаходження мобільного терміналу у зоні дії певних базових станцій.

На відміну від тимчасового доступу до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільний терміналів систем зв'язку шляхом зняття копії інформації, що містяться в таких електронних інформаційних системах або в їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення, що регламентується ч. 2 ст. 159 КПК України, установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) полягає в одержанні інформації, що формується оператором зв'язку після прийняття рішення про проведення цієї дії. У випадку тимчасового доступу до документів – отримуються відомості, що зберігаються у оператора мобільного зв'язку до надходження чи виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ⁶⁸.

Зауважимо, що в ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) мають бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволяють унікально ідентифікувати абонента спостереження (його абонентський номер (сукупність цифрових знаків для позначення (ідентифікації) кінцевого обладнання абонента в комунікаційній мережі), електронну комунікаційну мережу (назву оператора комунікацій, який

---

⁶⁷ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 118.

⁶⁸ Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: правове регулювання, організація проведення, тактика, зразки процесуальних документів / О. П. Бабіков; Науково-дослідний інститут публічного права. – Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. С. 213.

має право на технічне обслуговування та експлуатацію електронної комунікаційної мережі, якій належить номер абонента спостереження), кінцеве обладнання (його ідентифікатор для розпізнання в електронній комунікаційній мережі, який надав цьому кінцевому обладнанню виробник, наприклад, IMEI мобільного телефону, USB-модем тощо)⁶⁹.

Не потребує дозволу слідчого судді установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) за заявою його власника (ч. 5 ст. 268 КПК України).

Між тим вважаємо, що початок проведення негласної слідчої (розшукової) дії у зазначеному випадку має передувати винесення слідчим відповідної постанови у порядку передбаченому ст. ст. 110, 251 КПК України. Відсутність такої постанови позбавляє у майбутньому сторону захисту перевірити правові підстави проведення установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу), що має ознаки порушення загальних засад кримінального провадження.

Спостереження за особою, річчю або місцем.

Відповідно до ст. 269 КПК України для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження. За результатами спостереження складається протокол, до якого долучаються отримані фотографії та/або відеозапис⁷⁰.

Інструкцією визначено, що спостереження за особою в публічно доступних місцях полягає у візуальному спостереженні за особою слідчим чи

---

⁶⁹ Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумєва та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С. 72.

⁷⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

уповноваженою особою для фіксації її пересування, контактів, поведінки, перебування в певному, публічно доступному місці тощо або застосуванні з цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження.

Спостереження за річчю або місцем у публічно доступних місцях полягає у візуальному спостереженні за певною річчю або певним місцем слідчим чи уповноваженою особою для фіксації її переміщення, контактів з нею певних осіб, подій у певному місці для перевірки відомостей під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину або застосуванні з цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження⁷¹.

Положення ст. 269 КПК України передбачають, що спостереження за особою, річчю або місцем проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому ст. ст. 246, 248-250 КПК України або може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у випадку, передбаченому ч. 1 ст. 250 КПК України. Тобто, юридичною підставою проведення спостереження за особою, річчю або місцем є ухвала слідчого судді або постанова слідчого, прокурора у порядку ст. 250 КПК України. Фактичною підставою цієї негласної слідчої (розшукової) дії є фактичні дані, що свідчать про пересування, наявність контактів, поведінки, перебування в певному публічно доступному місці та можуть мати значення для досудового розслідування.

Завданнями візуального спостереження за особою, місцем або річчю є:

- попередження або припинення протиправних проявів;
- виявлення причин і умов, що сприяють вчинення злочинів;
- фіксація кримінальної протиправності особи;
- встановлення місця переховування правопорушників, що ухиляються від слідства, суду і відбування покарання;
- фіксація окремих дій об'єктів спостереження шляхом негласного фотографування, відео- і звукозапису;

---

⁷¹ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

- забезпечення проведення окремих слідчих дій;
- виявлення місця збору кримінальних елементів, збуту майна, місць розпусти і вживання наркотичних засобів⁷².

Як свідчить судово-слідча практика, при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань спостереження за особою, річчю або місцем може проводитися для:

- забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;
- забезпечення безпеки під час проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема коли впроваджено: обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України), виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного аналізу (ст. 274 КПК України).

Слід зазначити, що спостереження за особою, річчю або місцем здійснюється у публічно доступних місцях, чим такий захід фактично і відрізняється від аудіо-, відеоконтролю особи. Публічно недоступним є будь-яке приватне володіння особи чи місце, де особа сподівається на приватність, конфіденційність свого перебування і, навпаки, публічно доступним слід вважати суспільне місце, місце яке не є володінням особи, де особа перебуває серед людей, усвідомлює це і не розраховує на приватність⁷³.

Публічно доступне місце визначається як таке, до якого можна увійти або в якому можна перебувати на законних підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених осіб. Це можуть бути місця, що використовуються громадянами для спільної роботи, відпочинку, пересування,

---

⁷² Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 122.

⁷³ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн.і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 607.

проведення масових заходів та інших потреб (вулиці, площі, вокзали, аеропорти, магазини, кафе, бари, ресторани, музеї, клуби, пляжі в період їх роботи, а також транспортні засоби громадського користування тощо)⁷⁴.

За результатами проведення спостереження складається протокол, у якому послідовно, у хронологічному порядку із зазначенням точного часу, а також місця події, міститься опис результатів візуального спостереження. Додатками до протоколу спостереження за особою, річчю, місцем можуть бути фотографії, аудіозаписи, відеоматеріали, схеми, письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні цієї негласної слідчої (розшукової) дії⁷⁵.

Моніторинг банківських рахунків.

Моніторинг банківських рахунків відносно нова негласна слідча (розшукова) дія, що проводиться на підставі ухвали слідчого судді, повноваження щодо провадження якої належать винятково до компетенції детективів Національного антикорупційного бюро України і прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та змістом якої є отримання інформації про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках⁷⁶.

Положення ст. 269-1 КПК України містять вимоги щодо впровадження моніторинг банківських рахунків, як-то:

- за наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює протиправні дії з використанням банківського рахунку;
- з метою розшуку чи ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальній конфіскації, у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України.

---

⁷⁴ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 123.

⁷⁵ Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумева та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С. 73.

⁷⁶ Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн.і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 608.

Прокурор може звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК України, для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків. Згідно з ухвалою слідчого судді про моніторинг банківських рахунків банк зобов'язаний надавати Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках. Слідчий суддя в ухвалі про моніторинг банківських рахунків повідомляє керівника банківської установи про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність. На підставі ухвали слідчого судді керівник банківської установи зобов'язаний письмово попередити усіх її працівників, залучених до моніторингу банківських рахунків, про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність⁷⁷.

Юридичною підставою проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії є ухвала слідчого судді про надання дозволу на її проведення. Фактичною підставою є відомості, які свідчать про здійснення особою протиправних дій з використанням банківського рахунку.

Для підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України особливості проведення моніторингу банківських рахунків визначаються через:

- дієву взаємодію з детективами Національного антикорупційного бюро України і прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури задля отримання не тільки інформації про банківські операції та стан банківських рахунків, а й запобігання вчинення злочину й тимчасове зупинення банківських операцій організованих злочинних угруповань;

- залучення співробітників банківської установи, на яких закон покладає обов'язок повідомлення інформації про операції, що здійснюються на

---

⁷⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

банківських рахунках Національному антикорупційному бюро України до виконання відповідної операції, а у разі неможливості – негайно після її виконання.

Аудіо-, відеоконтроль місця.

Аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

Проведення аудіо-, відеоконтролю місця здійснюється шляхом встановлення спеціальних технічних засобів у публічно доступних місцях. Аудіо-, відеоконтроль місця може проводитись також у місцях імовірного перебування або появи осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, з метою фіксації інформації, що може використовуватись у доказуванні в кримінальному судочинстві.

Результатом є закріплені у формі протоколу про проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії фактичних даних, що містяться у розмовах, інших звуках, рухах, діях, отриманих у результаті використання спеціальних технічних засобів, а також отриманих аутентичних даних у вигляді аудіо- чи відеозапису, за допомогою яких можливо встановити наявність або відсутність обставин, які мають значення для кримінального провадження⁷⁸.

Протокол аудіо-, відеоконтролю місця має містити інформацію про дозвіл слідчого судді на проведення такого негласного заходу, відомості про місце, в якому він проводиться, застосовані технічні засоби фіксування інформації та інші пристрої, інформацію про інше обладнання, його вид та ознаки, режим фіксування (цілодобово, протягом певного терміну, з вмиканням на рух об'єктів тощо), засоби накопичення інформації, застосований програмний комплекс для

---

⁷⁸ Сердюк А. Місце аудіо-, відеоконтролю особи та аудіо-, відеоконтролю місця у системі негласних слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. Вип. № 10. С. 163-164.

дослідження, зберігання чи обробки. До протоколу долучаються носії з одержаними аудіо-, відеозаписами, а у протоколі відображаються з фіксуванням дати та часу здійснення запису змін фрагментів⁷⁹ в аутентичній формі.

Зауважимо, що оскільки проведення аудіо-, відеоконтролю місця передбачає здійснення технічного запису із застосуванням обладнання, і обов'язок такої фіксації виходить з вимог п. 2 ч. 1 ст. 103, ч. 1, п. 3 ч. 2, ч. 3 ст. 105, ч. 1-2 ст. 252 КПК України, відсутність у протоколі відомостей про застосовані технічні засоби, а також ненадання стороною обвинувачення носіїв інформації, на яких зафіксовано результати зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії, унеможливають використання відомостей, зазначених у протоколі як доказів⁸⁰.

Контроль за вчиненням злочину.

Відповідно до ст. 271 КПК України контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину.

Контроль за вчиненням злочину – це узагальнене поняття, яке охоплює комплекс різних за формами свого проведення окремих здійснюваних за постановою прокурора негласних слідчих (розшукових) дій, особливість яких полягає у порядку реалізації та за умов, що певними особами вчиняється тяжкий або особливо тяжкий злочин, який є незакінченим, а також якщо забезпечити повне розкриття та розслідування злочину, що готується або вчиняється шляхом впровадження інших негласних слідчих (розшукових) дій неможливо.

---

⁷⁹ Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: правове регулювання, організація проведення, тактика, зразки процесуальних документів / О. П. Бабіков; Науково-дослідний інститут публічного права. – Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. С. 230.

⁸⁰ Постанова Верховного Суду України від 10 вересня 2019 року у справі № 761/8589/15-к, провадження № 51-4571км18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84229858>.

Контроль за вчинення злочину здійснюється не тільки для здобуття, перевірки й дослідження доказів, а й для повного розкриття злочину, виявлення співучасників, а також для запобігання вчинення злочину, зупинення й недопущення його завершення та настання шкідливих наслідків.

Установлення контролю за вчиненням злочину можливе лише тоді, коли вчинення протиправного діяння має підвищену суспільну небезпеку, а в осіб, які планують та підготовлюють його скоєння, сформувався стійкий намір у досягненні злочинної мети, який неможливо нейтралізувати шляхом проведення заходів профілактичного чи попереджувального впливу⁸¹.

Контроль за вчиненням злочину не проводиться, якщо внаслідок таких дій неможливо повністю запобігти:

- 1) посягання на життя або заповідянню особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень;
- 2) поширенню речовин, небезпечних для життя багатьох людей;
- 3) втечі осіб, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини;
- 4) екологічній або техногенній катастрофі⁸².

Прокурор, виявивши можливість виникнення однієї із зазначених ситуацій в ході оцінки відомостей про підготовку вчинення або вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, повинен відмовитись від проведення контролю за вчиненням злочину та організувати й провести заходи, спрямовані на недопущення настання суспільно небезпечних наслідків⁸³.

Крім того, положення ст. 271 КПК України містять імперативну вимогу заборони провокації (підбурювання) особи на вчинення злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її

---

⁸¹ Білічак О. А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2017. Т. 28(67), Вип. № 2. С. 51-55.

⁸² Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

⁸³ Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумева та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. С. 76.

поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Відповідно до змісту цієї статті, як провокація розглядатимуться насильницькі дії щодо фізичного примусу або психологічного тиску (погрози, шантаж), направлені на примушення особи до вчинення злочину. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні⁸⁴.

Виключно прокурор має право на прийняття рішення про проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України). Таке рішення приймається прокурором за власною ініціативою в межах здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням або ж на підставі звернення до нього слідчого. Слідчий може самостійно встановити потребу здійснення контролю за вчиненням злочину і за наявності відповідних підстав має право звернутися до прокурора в межах його юрисдикції про прийняття ним рішення на проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії. Виконання цього рішення прокурор може покласти на слідчого, який здійснює досудове розслідування, або на уповноважений оперативний підрозділ⁸⁵.

Прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину, крім відомостей, передбачених ст. 251 КПК України, зобов'язаний:

1) викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину;

2) зазначити про застосування спеціальних імітаційних засобів. Якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді згідно з вимогами КПК України⁸⁶.

---

⁸⁴ Білічак О. А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2017. Т. 28(67), Вип. № 2. С. 51-55.

⁸⁵ Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В.А. Колесник; Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. С. 11-12.

⁸⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Встановлюючи контроль за протиправною діяльністю окремої особи (осіб) орган досудового розслідування має на меті розкриття усіх можливих спільників, місць зберігання об'єктів матеріального світу, що виступає предметом або знаряддям злочину, встановлення свідків, виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, і як наслідок, їх усунення⁸⁷. Про результати контролю за вчиненням злочину складається протокол відповідно до вимог ст. ст. 104, 106, 252 КПК України, до якого додаються речі і документи, отримані під час проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії. Якщо проведення контролю за вчиненням злочину закінчується відкритим фіксуванням, про це складається протокол у присутності такої особи⁸⁸.

Інструкцією розкрито сутність форм контролю за вчиненням злочину, відповідно до якої:

Контрольована поставка полягає в організації і здійсненні слідчим та оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її територією) товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України⁸⁹.

Завданнями контрольованої поставки є:

- документування протиправної діяльності та виявлення всіх осіб, причетних до вчинення злочину;
- конфіскація товарів, предметів і речовин, заборонених для обігу;
- виявлення причин та умов учинення злочинів;
- з'ясування джерел фінансування незаконних операцій із товарами,

---

⁸⁷ Комашко В. В. Контроль за вчиненням злочину: сутність та зміст. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 3. С. 183-192.

⁸⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

⁸⁹ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

предметами й речовинами, заборонених для обігу, та подальших шляхів «відмивання» (легалізації) отриманих кримінальних доходів;

- забезпечення доказів протиправної діяльності.

Контрольована поставка здійснюється тільки спеціально уповноваженими на те державними органами й підрозділами, що мають право провадити оперативно-розшукову діяльність, зокрема МВС України, Службою безпеки України, Державної прикордонної служби України. Контрольована поставка може здійснюватися у взаємодії з іншими державними органами, зокрема Державною митною службою, яка забезпечує її проведення в разі перетину кордону. Предметом контрольованої поставки є товари, предмети та речовини, переміщення яких здійснюється незаконно.

Національне законодавство визначає, що предметом контрольованої поставки можуть бути лише ті товари, предмети й речовини, що фактично перебувають у незаконному обігу, тобто діяння з якими здійснюється з порушенням вимог чинного законодавства та відповідальність за які передбачено нормами кримінального права.

Організація проведення контрольованої поставки передбачає такі стадії, як:

- пізнавальну, або інформаційну, під час якої відбувається вивчення оперативної ситуації, що склалася, виявлення проблеми, ресурсів і перспектив її вирішення;

- цільову, спрямовану на формування мети операції щодо контролю за переміщенням товарів, предметів та речовин або поділ її на окремі завдання;

- організаційну, що передбачає підготування й затвердження оперативно-тактичного задуму операції, розроблення й описання заходів, засобів і шляхів реалізації задуму для досягнення поставленої мети, визначення виконавців намічених заходів щодо утворення органу управління цією системою, розроблення плану, оцінювання можливих негативних наслідків і передбачених заходів із їх локалізації;

- управлінсько-практичну, що має на меті здійснення системи активних

заходів і комбінацій;

- результативну, під час якої підводяться підсумки операції, аналізуються, оцінюються і використовуються отримані результати⁹⁰.

Як свідчить практика підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, необхідними умовами досягнення мети і вирішення завдань контрольованої поставки є:

- відсутність законодавчих та будь-яких інших бар'єрів на маршрутах контрольованої поставки. Важливо щоб законодавство, нормативні акти та інші регуляторні обмеження, які діють на територіях, через які здійснюватиметься контрольована поставка, не створювали перешкод для проведення операції. Це включає юридичні питання, пов'язані з транзитом товарів, відсутність правових заборон на певні дії або інші процедури, що могли б ускладнити або зірвати операцію. Вільний юридичний простір забезпечує гнучкість і дає змогу оперативним підрозділам діяти в рамках закону, зберігаючи ефективність операції;

- невідомість фактів виявлення злочинця. Успішне проведення операції значною мірою залежить від того, що злочинці не знають про факт виявлення товарів, предметів або речовин оперативними підрозділами. Конфіденційність цієї інформації є критично важливою, оскільки будь-яке передчасне викриття може призвести до зміни злочинцями їхніх планів або до переховування, що унеможливить подальший контроль та документування злочину;

- високі шанси встановлення ключових осіб у злочинній схемі. Результативність операції значною мірою обґрунтовується можливістю ідентифікації та затримання організаторів поставки, оптових збувальників і перекупників контрольованих товарів. Якщо оперативні дані вказують на високу ймовірність виявлення цих ключових осіб, то проведення операції виправдане, оскільки це дозволяє розкрити злочинну схему в її повному обсязі та ліквідувати не лише окремих виконавців, але й всю організовану структуру;

---

⁹⁰ Руденко, Г. О. Контрольована поставка як форма контролю за вчиненням злочинів, що пов'язані з переміщенням товарів, предметів та речовин через митний кордон. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 148-161.

- здатність здійснити постійний контроль протягом усього маршруту. Тут важливо мати достатньо ресурсів, як людських, так і технічних, для забезпечення безперервного контролю над переміщенням товарів на всіх етапах їхнього руху. Це включає можливість швидкого реагування у разі необхідності, а також забезпечення безпечного вилучення контрольованих предметів без втручання сторонніх осіб або порушення плану операції;

- наявність часу для підготовки та координації. Достатній часовий запас дозволяє розробити детальний план операції, узгодити його з усіма взаємодіючими уповноваженими суб'єктами та відповідними державними інституціями. Це також включає опрацювання варіантів розвитку подій і заходів реагування на непередбачені обставини;

- надійні засоби зв'язку для координації дій. Можливості засобів зв'язку мають забезпечувати безперервний, захищений та швидкий контакт між усіма учасниками операції для обміну інформацією та координації дій у режимі реального часу.

Ігнорування зазначених умов може призвести до провалу операції, оскільки будь-який із вищевказаних аспектів є важливою частиною комплексного підходу до проведення контрольованої поставки. Недотримання цих умов може спровокувати передчасне розкриття планів, втрату доказів або навіть сприяти уникненню відповідальності ключовими учасниками злочинних угруповань.

Контрольована закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, який перебуває у вільному обігу, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила⁹¹.

Контрольована закупка є процесом відкритого придбанням товарів, предметів і речовин із метою перевірки дотримання продавцями законодавства,

---

⁹¹ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

що встановлює правила торгівлі та обігу товарів, а також викриття і документування пов'язаних із цим злочинів.

Після проведення контрольованої закупки, уповноважена особа, яка її провела, оголошує про дійсний характер останньої і складає відповідний протокол, до якого долучаються предмети, придбані під час проведення контрольованої закупки, документи, що їх стосуються, а також підтверджують закупку.

Проведення контрольованої закупки може фіксуватись аудіо-, відеозаписом, фотографуванням, про що також зазначається у протоколі з долученням до нього відповідних технічних носіїв інформації. Протоколи складені за результатами проведення контрольованої закупки і додатки до них, що мають доказове значення у кримінальному провадженні, можуть безпосередньо використовуватись на досудовому розслідуванні та у суді⁹².

Зауважимо, що організація проведення контрольованої закупки супроводжується плануванням, де уповноваженим оперативним підрозділом окремо досліджуються такі складові, як:

- визначення місця та часу проведення закупки. Перш за все, важливо точно визначити оптимальне місце проведення операції, яке забезпечить максимальну безпеку для учасників, а також мінімізує ризик викриття злочинців. Час операції має бути обраний таким чином, щоб він відповідав конкретній обстановці та дозволяв оперативно реагувати на зміни в ситуації;

- призначення особи, що виконуватиме роль «покупця» та братиме участь в операції під прикриттям. Для забезпечення її безпеки необхідно розробити заходи захисту, зокрема створення «легенди» - переконливої фальшивої історії, що пояснює дії та мотиви покупця, яка відповідає конкретній ситуації;

- метод введення покупця в операцію. Слід ретельно продумати спосіб введення покупця в операцію, щоб уникнути підозри з боку злочинців і зберегти

---

⁹² Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 148.

конспірацію. Це може включати використання попередніх контактів або створення нових каналів зв'язку зі збувальниками, що дозволить покупцеві непомітно увійти до схеми та отримати доступ до необхідної інформації;

- методи фіксації дій покупця та збувальника. Це може включати приховане відео- або аудіоспостереження, яке дасть змогу задокументувати злочинні дії та зібрати необхідні докази;

- складання розрахунку груп прикриття, спостереження та затримання. Для забезпечення безпеки всіх учасників операції та оперативного втручання у випадку виникнення небезпеки слід розробити план дій для груп прикриття, спостереження та затримання. Кожна з цих груп повинна чітко розуміти свою роль у процесі та бути готовою до екстрених дій;

- забезпечення збереження виділених грошових коштів. Закупка часто передбачає використання грошових коштів, виділених для проведення операції. Для цього необхідно передбачити заходи, які гарантуватимуть їхнє збереження та безпеку, а також уникнуть ризику втрати або крадіжки.

- виведення джерела оперативної інформації з процесу розробки. Особливу увагу слід приділити захисту джерел інформації, які допомогли в організації операції. Після отримання необхідних даних, джерело має бути виведено з розробки таким чином, щоб зберегти його анонімність та безпеку.

- координація дій між слідчими та іншими підрозділами. Важливо встановити чітку взаємодію між слідчим, оперативними підрозділами, підрозділами технічного забезпечення та іншими службами, залученими до операції. Це забезпечить злагодженість дій та мінімізує ризик непорозумінь. Необхідно також передбачити матеріальне та технічне забезпечення - від спеціального обладнання до необхідних транспортних засобів.

- розробка сигнальної системи на випадок небезпеки для покупця. Під час планування необхідно передбачити спеціальні сигнали або кодові фрази, які покупець може використати в разі виникнення загрози для його життя чи здоров'я. Це дозволить оперативно зреагувати та забезпечити екстрену евакуацію чи втручання груп прикриття.

- послідовність дій груп прикриття, спостереження та затримання. Детально регламентований порядок дій усіх залучених груп із врахуванням можливості екстреного втручання дозволить уникнути непередбачених ситуацій та забезпечити контроль над розвитком операції на всіх її етапах.

Із планованими заходами проведення контрольованою закупкою ознайомлюються виключно ті працівники, які безпосередньо залучені до виконання функцій прикриття, спостереження або затримання. Інші учасники операції інструктуються в межах тих частин плану, що стосуються їхніх конкретних обов'язків, що допомагає зберегти конспірацію та мінімізувати ризик витоку інформації.

Аналогічний процес планування здійснюється й під час проведення оперативної закупки. Сама *оперативна закупка* полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила⁹³.

Особливості проведення оперативної закупки полягають у тому, що після її фактичного проведення особа, яка її провела, добровільно видає у присутності понятих уповноваженим суб'єктам провадження придбані предмети (речовини), за результатами чого в порядку ст. 104 КПК України складається протокол оперативної закупки.

Відповідно до встановлених законодавством вимог, у даному протоколі вказуються відомості про:

- 1) місце, час проведення та назва процесуальної дії;
- 2) особа, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада);
- 3) всі особи, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища,

---

⁹³ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МІОУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

імена, по батькові, дати народження, місця проживання);

4) інформація про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання;

5) послідовність дій;

6) отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи;

7) вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації;

8) спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу;

9) зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії⁹⁴.

Аналіз практики документування протиправної діяльності організованих злочинних угруповань підрозділами Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України свідчить про це, що особа, яка виступає в ролі «покупця» під час оперативних закупок, повинна володіти низкою ключових особистих та професійних якостей, що забезпечать успішне проведення операції. Ця роль є надзвичайно відповідальною та вимагає ретельної підготовки, оскільки «покупець» безпосередньо взаємодіє зі злочинцями, виступаючи одним із основних елементів документування протиправної діяльності.

Перш за все, «покупець» має демонструвати високі ділові якості та здатність до адаптації. Він повинен розуміти звички, схильності та неформальні правила спілкування збувальників, що дозволяє легко орієнтуватися в їхньому середовищі. Важливим є знання специфіки предмета купівлі - від його властивостей до тонкощів обігу на «чорному ринку», що допомагає не лише

---

⁹⁴ Онофрейчук А. Д. Особливості провадження оперативної закупки в Україні на сучасному етапі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. № 1. С. 345-353.

виглядати переконливо, але й уникнути підозр.

Додатково, «покупець» має орієнтуватися в кон'юнктурі цін на «чорному ринку», аби мати змогу вести переговори на рівних із злочинцями. Його здатність вільно оперувати ринковими категоріями забезпечує можливість вести обговорення купівлі-продажу без викриття себе. Акторські здібності є необхідними для того, щоб переконливо грати відведену роль, змінюючи поведінку відповідно до обставин та ситуацій, які можуть виникнути в процесі контакту зі злочинцями.

Також «покупець» повинен швидко заводити нові знайомства та вміти входити в довіру. Ця здатність є ключовою, оскільки дозволяє оперативно створювати потрібні зв'язки з представниками злочинного світу, тим самим збільшуючи шанси на успішне завершення операції.

Наявність вільних грошових коштів є важливим фактором для укладання угоди в рамках операції. Для забезпечення відповідності ролі, «покупець» повинен мати належний зовнішній вигляд, який відповідає обставинам та соціальному середовищу злочинців. Наприклад, якщо він бере участь в угодах на великі суми або пов'язаний з елітними угрупованнями, його зовнішній вигляд має відповідати високому статусу.

Крім того, «покупець» повинен мати у своєму розпорядженні транспорт і тимчасове житло, бажано з телефоном, що допоможе зберігати контакт і оперативність у вирішенні питань. Це полегшує планування операційної логістики та дозволяє зберігати мобільність під час виконання завдань.

Стосовно методів введення «покупця» у злочинне середовище, то тут існує кілька способів. Він може бути введений самостійно або за допомогою інших осіб. У першому випадку «покупець» самостійно шукає шляхи для встановлення контактів із збувальниками, користуючись своїми знаннями та навичками. Проте інший, більш поширений метод, передбачає використання довірених осіб, негласних співробітників чи оперативників, які допомагають йому увійти до злочинної схеми.

У ряді випадків до цього процесу може бути залучений громадянин, який

має довіру з боку оперативних підрозділів та бажає надати допомогу. Така особа сприяє встановленню початкового контакту між «покупцем» та збувальником, а потім, під прикриттям певного приводу, виводиться з операції, щоб не привертати зайвої уваги та не ризикувати власною безпекою.

Ще одним важливим аспектом є розробка «легенди» для «покупця» - тобто вигаданої біографії та особистої історії, яка допомагає йому влитися в злочинне середовище. «Легенда» має відповідати біографічним даним, особистим якостям та інтересам «покупця», його стилю життя та поведінці. Це забезпечує природність і правдоподібність його ролі та дозволяє уникнути підозр. Інформація, що «залегендована», повинна відповідати інтересам та потребам злочинців, так щоб вони бачили в «покупцеві» людину, необхідну для здійснення їхніх протиправних планів.

Для підтвердження «легенди», «покупцеві» можуть бути надані відповідні документи прикриття, грошові кошти, різні предмети або інструменти, які будуть служити доказом його «реальності» в очах злочинців. Ці предмети допомагають зберегти конспірацію.

Отже, комплексна підготовка «покупця», включаючи його особисті якості, підготовку «легенди» та методи введення у злочинне середовище є критично важливими факторами для успішного проведення операції та збору доказів щодо діяльності організованих злочинних угруповань.

Наступною формою контролю за вчиненням злочину є *спеціальний слідчий експеримент*, який полягає у створенні слідчим та оперативним підрозділом відповідних умов в обстановці, максимально наближеній до реальної, з метою перевірки дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень щодо вчинення злочину⁹⁵.

Мета його проведення є перевірка дійсних намірів певної особи, у діях якої

---

⁹⁵ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МІОУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішення щодо вчинення злочину.

Слід визначити, яким вимогам повинна відповідати така обстановка, за винятком законодавчого положення про те, що не допускається підбурювання особи до вчинення злочину.

На нашу думку, цими вимогами слід вважати такі:

1) обстановка повинна складатися на основі інформації про злочинну діяльність особи, наявної в слідчого або оперативного підрозділу;

2) ця обстановка повинна бути максимально наближеною до резюмованої злочинної діяльності особи, щодо якої проводиться експеримент.

Важливим у контексті умов проведення спеціального слідчого експерименту є питання про момент його початку. Правозастосовна практика пішла шляхом визнання фактичним початком спеціального слідчого (оперативного) експерименту дій зі створення штучної обстановки, незалежно від дій особи, щодо якої проводиться такий експеримент.

Слід зазначити, що елементи штучної обстановки, як правило, створюються протягом тривалого часу й безвідносно до конкретної особи (наприклад, створення легендової організації, виготовлення документів, які легендують особу). У зв'язку із цим правильно говорити про те, що моментом початку спеціального слідчого експерименту будуть дії оперативного працівника або інших осіб (у тому числі тих, які співпрацюють на конфіденційній основі), спрямовані на втягнення особи в створену на основі інформації про злочинну діяльність особи обстановку⁹⁶.

При документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань шляхом проведення контролю за вчиненням злочину у формі спеціального експерименту підрозділам Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України слід врахувати низку важливих організаційних аспектів, що спрямовані на забезпечення ефективності та

---

⁹⁶ Багрій М. В. Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 386-391.

законності досліджуваної операції. Такий процес безпосередньо полягає в ретельному аналізі, плануванні і створенні умов, які дозволяють виявити приховані характеристики об'єкта розслідування і документувати його протиправну діяльність.

Так, перша стадія організації включає детальний аналіз оперативної ситуації. Це означає, що оперативні підрозділи мають оцінити всі чинники впливу, включаючи характер імовірних протиправних дій злочинців, обставини їх взаємодії з іншими учасниками протиправної діяльності. На основі цього аналізу формується модель поведінки фігуранта - прогноз, як він діятиме за певних умов. Це дозволяє не тільки передбачити його наступні кроки, але й створити умови, які б стимулювали реалізацію його злочинних намірів.

Додатково оцінюються необхідні умови для вчинення злочину: що саме може спричинити відповідну реакцію злочинців, якими повинні бути ситуації, що їх спонукатимуть до дій. Моделювання дозволяє підготувати сценарії розвитку подій і спрямувати їх в потрібному напрямку для документування протиправної діяльності.

Після аналізу ситуації, на основі отриманих даних, приймається рішення щодо доцільності проведення спеціального слідчого експерименту. Це рішення має базуватися на чітко визначеній меті та завданнях, які уповноважені суб'єкти планують вирішити під час його реалізації.

Наступний етап – це формування задуму експерименту, який передбачає конкретизацію методів впливу на об'єкт. У цьому контексті важливим є вибір інформаційних факторів, які будуть вводитися в поле зору злочинців для стимулювання їх дій. Такі фактори можуть включати спеціально підготовлені ситуації, обставини або інші умови, що дозволять об'єкту виявити свої приховані наміри або злочинні схильності. Це має бути зроблено таким чином, щоб об'єкт сприймав ці обставини як реальні, що підвищує ефективність спеціального слідчого експерименту. Між тим, дії уповноважених суб'єктів при цьому не повинні мати ознаки провокації (підбурення).

Під час формування задуму також враховуються приховані

характеристики злочинців - їх мотиви, психологічні риси та поведінкові схеми. Створення контрольованих або керованих умов дозволяє виявити ці характеристики в природному або наближеному до реальності середовищі.

Завершальним етапом підготовки є детальне планування спеціального слідчого експерименту, що передбачає розробку чіткого плану дій. План має включати всі необхідні кроки для проведення експерименту: від підготовки оперативних заходів і сценаріїв до визначення відповідальних осіб та розподілу ресурсів. Планування включає як логістичні аспекти (місце, час, учасники), так і технічні питання (засоби документування, методи спостереження, забезпечення безпеки тощо).

Однією з ключових складових є координація між різними підрозділами, які можуть брати участь в спеціальному слідчому експерименті, зокрема, слідчими, оперативниками та технічними службами. Це забезпечує комплексність та надійність проведення операції, а також гарантує, що всі дії будуть здійснюватися відповідно до встановлених правових норм і процедур.

Останньою формою контролю за вчиненням злочину є *імітування обстановки злочину*, яка полягає в діях слідчого, уповноваженої особи, з використанням імітаційних засобів, які створюють у оточуючих уяву про вчинення реального злочину, з метою його запобігання та викриття відомої чи невідомої особи (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення⁹⁷. У кожному випадку дії суб'єкта досудового розслідування направлені на те, щоб створити у конкретної особи (осіб) стійке переконання, що вона діє в конкретних умовах, які забезпечать їй можливість досягти кінцевого результату, який охоплювався її умислом, суттєво відрізнятимуться за змістом⁹⁸.

Імітування обстановки злочину також полягає у сукупності підпорядкованих єдиному плану заходів, що відбувається з використанням

---

⁹⁷ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

⁹⁸ Білічак О. А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2017. Т. 28(67), Вип. № 2. С. 51-55.

спеціальних засобів, що відтворюють ситуацію вчинення злочину, з метою створення відповідних умов для спонукання особи (чи групи осіб), яка готує вчинення або вчиняє протиправні дії до поведінки, що охоплюється її умислом і одночасно дає змогу запобігти, попередити чи розслідувати тяжкі та особливо тяжкі злочини проти особи, суспільства і держави.

Метою імітування обстановки злочину є попередження, припинення й розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів⁹⁹.

Імітування обстановки злочину відбувається із застосування технічних засобів фіксації поведінки контрольованої особи. Для вирішення завдань цієї негласної слідчої (розшукової) дії у порядку, передбаченому ст. 273 КПК України, можуть бути виготовлені та використані ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, спеціально виготовлені фотографії, відеозаписи, предмети і документи, імітовані «сліди» злочину, поширено несправжню інформацію у медіа просторі.

У діяльності аспекті підрозділам Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України при впровадженні імітування обстановки злочину слід врахувати сукупність властивих ознак такої дії, а саме:

1) об'єкт пізнання: ультимативний характер дій відомої чи невідомої особи (осіб), що свідчить про наміри настання невідворотних наслідків вчинення злочину.

2) підстави проведення: достатність відомостей про планування чи замовлення вчинення злочину відомою чи невідомою особою. Тобто встановлені факти, що підтверджують наявність готування чи організацію вчинення злочину, а також дані, що ідентифікують особу (осіб), причетної до цих дій.

3) мета проведення:

- попередження настання невідворотних наслідків вчинення злочинів;
- виявлення та встановлення (ідентифікація) особи (осіб), причетної до планування чи замовлення вчинення злочину (реалізації суспільно-небезпечних

---

⁹⁹ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково.-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 153.

намірів);

– запобігання вчиненню злочину (реалізації суспільно-небезпечних намірів).

4) форма проведення: створення й імітування умов (інсценування подій, фактів або обставин), які в штучній обстановці підтверджують планування чи замовлення на вчинення злочину, з метою запобігання його реального вчинення.

5) умови проведення:

– створення й імітування умов (інсценування подій, фактів або обставин) повинно відповідати наявним відомостям про дійсний намір планування чи замовлення вчинення злочину відомої чи невідомої особи (осіб), запобігти яким неможливо іншим шляхом;

– створення й імітування умов (інсценування подій, фактів або обставин) здійснюється з використанням природних (реально існуючих) чи штучних (спеціально створених, імітаційних) засобів;

– створення й імітування умов (інсценування подій, фактів або обставин) не здійснюється, якщо неможливо повністю запобігти посяганню на життя або запобігання особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень; поширенню речовин, небезпечних для життя багатьох людей; втечі особі, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини; екологічній або техногенній катастрофі;

– присутність слідчого та інших уповноважених осіб не повинна впливати на самостійність рішення відомої чи невідомої особи (осіб), причетної до планування чи замовлення вчинення злочину;

– штучна обстановка повинна бути максимально наближена до презюмової кримінально-противної діяльності, створюючи уяву в особі (осіб) про реальність вчинення злочину;

– коло осіб, щодо яких може бути поширена дезінформація, не обмежене.

б) контроль проведення: імітована обстановка злочину повинна бути керованою слідчим та іншими уповноваженими особами, умови якої сприятимуть виявленню та встановленню (ідентифікації) особи (осіб), причетної до планування чи замовлення вчинення злочину.

7) відсутність провокації: під час підготовки та проведення імітування обстановки злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу (осіб) на його вчинення з метою його подальшого викриття, допомагати особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би слідчий та/або інші уповноважені особи цьому не сприяли, або з цією самою метою впливали на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб докази не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

8) результативність: під час проведення імітування обстановки злочину штучна обстановка повинна сприяти ідентифікації відомої чи невідомої особи (осіб), причетної до планування чи замовлення злочину, та можливості її (їх) затримання на «гарячому»¹⁰⁰.

Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – це спеціальний негласний пошуково-пізнавальний захід, що здійснюється на підставі постанови слідчого, погоджений з керівником органу досудового розслідування, зміст якого полягає в організації слідчим і оперативним підрозділом введення уповноваженої ними особи, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, в організовану групу чи злочинну організацію під легендою прикриття для отримання фактичних даних, речей і документів, що мають значення для досудового розслідування, фіксації відомостей про структуру, способи і методи злочинної діяльності, які мають значення для викриття винних осіб, запобігання, розкриття і розслідування злочину¹⁰¹.

Ст. 272 КПК України визначено, що під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка

---

¹⁰⁰ Волобоев А. О. Ультимативні дії злочинця (-ів) як складова імітування обстановки злочину. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика: науково-практичний журнал*. Вип. № 1 (3). Кривий Ріг : ДонДУВС, 2022. С. 70-71.

¹⁰¹ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн.і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 617.

відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування. Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласної слідчої (розшукової) дії здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу. У постанові, крім відомостей, передбачених ст. 251 КПК України, зазначається: 1) обґрунтування меж спеціального завдання; 2) використання спеціальних несправжніх (імітаційних) засобів¹⁰².

Проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співпрацює з останнім, зі збереженням у таємниці достовірних даних щодо їх особистості, має здійснюватися відповідно до положень п.п. 8, 13 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та відомчих інструкцій Для проникнення в злочинну групу і виконання поставленого завдання негласний співробітник під легендою прикриття може вступати в трудові, цивільно-правові та інші відносини (легально влаштуватися на роботу до певних установ, укласти угоди тощо)¹⁰³.

Як правило, підставами для оперативного проникнення є:

- 1) оперативна інформація про систематичні правопорушення на підприємствах, в організаціях і установах, які дають привід вважати, що на цих об'єктах діють злочинні групи;
- 2) матеріали оперативно-розшукових справ на осіб, підозрюваних у вчиненні кваліфікованих, спланованих тяжких злочинів;
- 3) матеріали кримінальних справ, які засвідчують організовану протидію слідчому підрозділу в установленні об'єктивної істини;
- 4) інформація про вчинення посадовими особами організованих

---

¹⁰² Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

¹⁰³ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 617.

злочинних дій;

5) оперативно-розшукова інформація про глибоко законспіровану підготовку тяжких злочинів, яку необхідно перевірити з метою попередження таких злочинів;

б) інформація про розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав та організацій¹⁰⁴.

Організація проникнення в організовану групу чи злочинну організацію являє собою систему цілеспрямованих організаційних, матеріально-технічних та інших заходів, що забезпечують, з огляду на змінність обстановки, найраціональніше комплексне використання сил і засобів для такого проникнення з метою вирішення завдань, що зумовлюють застосування цього виду діяльності. Упровадження штатного негласного працівника або іншої особи в організовану групу чи злочинну організацію потребує проведення організаційних заходів, а саме:

- 1) добору і підготовки кандидата для провадження;
- 2) оперативного прикриття працівника і здійснення керівництва його діяльністю;
- 3) матеріального і технічного забезпечення операції;
- 4) адаптації працівника (після його виведення) до діяльності в звичайних умовах¹⁰⁵.

Необхідними умовами негласного проникнення в злочинне середовище є:

- виконання завдань оперативним підрозділом безпосередньо в середовищі осіб, схильних до скоєння злочинів;
- конспіративність;
- розвідувально-пошуковий характер;
- наявність спеціального суб'єкта, негласного співробітника;
- наявність легенди;

---

¹⁰⁴ Азаров М. Ю. Особливості виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. Вип. № 1. С. 11-18.

¹⁰⁵ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 139.

- здійснення комплексу заходів, що забезпечують його успішне застосування;
- комплексність і дійсність використання саме запланованих сил і засобів;
- здійснення спеціальними підрозділами.

Особливими умовами застосування негласного проникнення у кримінальне середовище є:

- проведення тільки за наявності необхідних сил і засобів для успішного його завершення;
- підготовленість спеціального суб'єкта, що його застосовує;
- добровільність участі осіб, що здійснюють проникнення;
- своєчасність¹⁰⁶.

Фактично, особа яка вводиться задля виконання спеціального завдання до організованої групи, вимушена здійснювати (брати участь) у загальній злочинній діяльності цього угруповання як з метою забезпечення власної безпеки, так і для створення умов для виконання отриманого від оперативного підрозділу завдання.

Таким чином, вимушене заподіяння шкоди має місце, коли в особи, яка, виконуючи відповідне завдання, входить до складу злочинної групи, виникла необхідність брати участь у вчиненні злочину, щоб викрити організовану групу чи злочинну організацію¹⁰⁷.

Між тим, виконання спеціального завдання слід розглядати не лише як процес введення певної особи в злочинне середовище, але й як проміжний чи кінцевий результат негласної слідчої (розшукової) дії у вигляді:

- закріплення особи на об'єкті впровадження;
- отримання відомостей, що мають значення для досудового

---

¹⁰⁶ Азаров М. Ю. Особливості виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. Вип. № 1. С. 11-18.

¹⁰⁷ Мельник А. О. До питання про виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації в контексті кримінально-правового інституту обставин, що виключають злочинність діяння. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. Вип. 24. С. 205-211.

розслідування, а загалом і для правильного прийняття рішення за результатами розгляду кримінального провадження в суді;

- створення обстановки, яка сприяє отриманню потрібної інформації;
- виявлення осіб, речей, предметів і встановлення фактів, що мають значення для кримінального провадження;
- встановлення контактів і довірчих відносин з особами, які можуть надати допомогу у виконанні завдання;
- збирання інформації, яка має значення для досудового розслідування й кримінального провадження, і своєчасна передача її слідчому, прокурору¹⁰⁸.

Порядок і тактика виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, а також особливості їх проведення та фіксації визначається відомчими нормативно-правовими актами, що мають гриф обмеженого доступу.

Як свідчить практика підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, оцінка якості з виконання спеціального завдання, як підсумкова стадія негласного проникнення у злочинне середовище, залежить від ступеня відповідності досягнутих результатів поставленим цілям і завданням. Отриманий позитивний результат порівняно з витратами на його досягнення свідчить про ефективність заходу.

Пріоритет цього виду негласних слідчих (розшукових) дій обумовлений винятковими можливостями, які мають суб'єкти, залучені до проникнення у злочинне середовище. Така дія дозволяє суб'єктам впровадження створювати і керувати певними ситуаціями всередині злочинного середовища. У свою чергу, органи досудового розслідування отримують можливість не лише реагувати на злочинні прояви, але й контролювати та передбачати їх розвиток. Цей підхід допомагає ефективно відстежувати діяльність окремих членів злочинних груп, розкривати механізми організації та виконання злочинів, а також викривати широкі мережі злочинних зв'язків, що можуть включати як учасників усередині

---

¹⁰⁸ Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В.А. Колесник; Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. С. 90-91.

країни, так і за її межами.

Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження.

Відповідно до ст. 274 КПК України негласне отримання зразків для порівняльного дослідження може бути здійснене лише у випадку, якщо їх отримання відповідно до ст. 245 КПК України неможливе без завдання значної шкоди для кримінального провадження¹⁰⁹.

Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження – це негласна слідча (розшукова) дія, що полягає у здійсненні слідчим чи уповноваженою особою на основі ухвали слідчого судді дій щодо отримання і закріплення без відома власника чи володільця отримати відбитків пальців рук, копій чи зразків речовин, речей, предметів, матеріалів, сировини, виробів, об'єктів біологічного походження (залишків волосся людини тощо) або вилученні та фіксації інших матеріальних носіїв юридично значущої інформації як об'єктів подальшого порівняльного дослідження¹¹⁰.

Негласне отримання зразків здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора, або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, у порядку, передбаченому ст. ст. 246, 248, 249 КПК України. У клопотанні слідчого, прокурора про надання дозволу на негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження, та в ухвалі слідчого судді додатково зазначаються відомості про конкретні зразки, які планується отримати¹¹¹. Збирання певних зразків для їх наступного порівняльного дослідження передуює прийняттю рішення щодо проведення інших слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій, обрання прийомів їх проведення, встановлення кола осіб, які можуть бути обґрунтовано підозрювані в причетності до певних дій чи до перебування в певному місці

---

¹⁰⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

¹¹⁰ Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2021. С. 619.

¹¹¹ Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

тощо.

Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження може здійснюватися під час проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій, наприклад, у ході обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, під час здійснення контролю за вчиненням злочину у формі контрольованої закупки. У таких випадках відомості про отримані конкретні зразки для порівняльного дослідження та способи й засоби їх отримання вказуються у протоколі відповідної негласної слідчої (розшукової) дії. Додаткового дозволу на негласне отримання зразків та проведення окремої негласної слідчої (розшукової) дії не потрібно¹¹².

Негласне отримання зразків може здійснюватися шляхом конспіративного вилучення предметів та їх частин, речовин, рідин, препаратів, виділень організму та його тканин (зокрема, нігті, волосся), копіювання і фотографування документів і предметів, дактилоскопіювання отримання зразків почерку тощо.

Завдання цієї негласної слідчої (розшукової) дії полягає в отриманні зразків, якість і кількість яких надає змогу спеціалісту або експерту провести порівняльне дослідження¹¹³. Такими зразками можуть бути об'єкти, які використовуються як еталони для порівняльного дослідження, або об'єкти, які є складовими частинами цілого або окремими предметами, що підлягають безпосередньому дослідженню.

До першої групи насамперед належать фізіологічні компоненти, що походять від людини (зразки слини, крові, волосся тощо), відбитки слідів рук, зразки почерку, голосу особи, сліди взуття або транспортних засобів, відбитки печаток чи штампів, мікрочастки речовин, рідини тощо.

До другої групи зазвичай належать предмети, вилучені з вільного обігу (зброя, боеприпаси, вибухові речовини, наркотичні чи сильно-діючі речовини й сировина для їх виготовлення тощо), напівфабрикати окремих виробів і готова

---

¹¹² Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В.А. Колесник; Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. С. 92-94.

¹¹³ Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. С. 160.

продукція, документи бухгалтерського обліку, викрадене майно тощо¹¹⁴.

Як свідчить практика, порівняльне дослідження здійснюється шляхом:

зіставлення – розміщення порівнюваних об'єктів поряд один із одним так, щоб можна було одночасно спостерігати їхні ознаки;

сполучення – розміщення у полі мікроскопа порівнюваних об'єктів таким чином, щоб ознаки одного були продовженням ознак другого;

накладання – приведення порівнюваних об'єктів у контакт один із одним так, щоб їх можна було спостерігати в проходячому світлі «на просвіт».

---

¹¹⁴ Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В.А. Колесник; Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. С. 92.

Розділ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ФІКСАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ ДОКУМЕНТУВАННІ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

3.1. Особливості використання конфіденційного співробітництва при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Ефективна протидія організованій злочинності підрозділами Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України неможлива без використання конфіденційного співробітництва. Адже їх активна пошукова робота, використання конфіденційної допомоги, інформаційно-аналітичного забезпечення надає можливість своєчасно виявляти членів організованих злочинних угруповань. Як результат, уповноважені співробітники виявляють та затримують осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, документують їхню протиправну діяльність.

У правовій площині, наукових джерелах, навчальній та спеціальній літературі спостерігається хаотичність у вживанні та тлумаченні основних дефініцій, пов'язаних з визначенням конфіденційних відносин, що виникають у правоохоронній практиці між оперативними підрозділами та особами, які надають згоду на добровільну та конспіративну співпрацю (послуги) задля виконання завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу¹¹⁵.

---

¹¹⁵ Волобоев А. О., Пекарський С. П. Використання конфіденційного співробітництва підрозділами кримінальної поліції в період збройної агресії. *Науково-практичний журнал «Національні інтереси України». Серія «Право»*. Вип. № 2 (2). Одеса: Військова академія, 2024. С. 154. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2\(2\)-152-164](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2(2)-152-164).

Не вступаючи у наукову полеміку зазначимо, що інститут конфіденційного співробітництва ґрунтується на правах, що надає оперативним підрозділам ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників (п. 13, ч. 1); використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 275 КПК України (п. 14, ч. 1); отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та загрозу безпеці суспільства і держави (п. 15, ч. 1)¹¹⁶.

Ст. 275 КПК України конфіденційне співробітництво тлумачить як негласні відносини, що встановлюються уповноваженими органами з повнолітньою дієздатною особою (громадянином України, іноземцем або особою без громадянства), які на засадах добровільності та конспіративності використовуються для вирішення завдань кримінального провадження. Слідчий має право використовувати інформацію, отриману від осіб, з якими встановлено конфіденційне співробітництво під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, або залучати їх до проведення таких дій.

Підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, наділені відповідними правами та обов'язками щодо здійснення конфіденційного співробітництва у протидії злочинам. Для оперативних працівників це правовідносини, в які вони вступають під час виконання функціональних обов'язків, передбачених законами України та іншими нормативними актами, або за дорученням слідчого відповідно до положень ст. 41 КПК України.

Ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» регламентує питання сприяння здійсненню оперативно-розшуковій діяльності. Згідно зазначеної норми органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності. Одночасно, за бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути

---

¹¹⁶ Про оперативно-розшукову діяльність. Закону України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Угоду про сприяння оперативним підрозділам в оперативно-розшуковій діяльності може бути укладено з дієздатною особою. Порядок укладання угоди визначається Кабінетом Міністрів України.

Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома. Розголошення цієї таємниці тягне за собою відповідальність за чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

З сучасним розвитком правоохоронної системи, зокрема органів, які уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність законодавчими актами регламентуються засади негласного співробітництва.

Так, функції Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України та повноваження його працівників визначено Положенням про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, затвердженим наказом Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077, де, між тим, передбачено здійснення оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на виявлення та припинення злочинів вчинених суспільно небезпечних організованих груп та злочинних організацій, у тому числі, в органах влади, управління та місцевого самоврядування, а також комплексне використання джерел оперативної інформації, можливостей оперативних підрозділів та застосування оперативно-технічних засобів під час провадження в оперативно-розшукових справах (п. 1 ч. 3)¹¹⁷. Тобто, виходячи з принципів аналогії та тлумачення права, передбачено, що до повноважень підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України відноситься використання гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, з дотримання умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріального та морального

---

¹¹⁷ Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України. Наказ Національної поліції України від 25.10.2019 № 1077. *Електронний документ*. URL: <http://surl.li/ghtqkr>.

заохочення осіб, які надають допомогу у виявленні та припиненні злочинів, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями.

Слід пам'ятати, що Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють¹¹⁸, яка була прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року та ратифікована Верховною Радою України 4 лютого 2004 року до спеціальних методів розслідування відносить і агентурні операції, які проводяться компетентними органами держави на її території з метою проведення ефективної боротьби проти організованої злочинності.

З кримінальної процесуальної точки зору сутність конфіденційного співробітництва розглядається через поняття «конфідента» – особи, яка добровільна надала згоду на засадах конфіденційного співробітництва приймати участь у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та надавати інформацію слідчому, отриману ним під час їх проведення.

Відомості про особу, яка надала згоду на співробітництво, мають бути обмежені колом осіб, які залученні для розслідування кримінального провадження, а у випадках, коли необхідно провести детальну розробку, звужується ще більше. Навіть для керівника підрозділу така інформація може бути зайвою.

Надання особою, яка погодилася на конфіденційне співробітництво, заяви чи іншої форми письмового погодження, необхідно розглядати, у першу чергу, як документ, який підтверджує добровільність намірів співпрацювати, а не процесуальний документ, що має значення для кримінального провадження. Надання такої згоди прямо не передбачено ні КПК України, ні Інструкцією, відтак, відсутність у матеріалах кримінального провадження такої письмової згоди на вирішення питання про допустимість доказів, не впливає¹¹⁹.

---

¹¹⁸ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Міжнародний документ від 15.11.2000. Вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.

¹¹⁹ Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 295/7911/18, провадження № 51-4301км19. Аналітично-правова система ZakonOnline. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87826881>.

Поряд з цим, залучення особи до проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії як контроль за вчиненням злочину, з урахуванням вимог ст.ст. 60, 65, ч. 1 ст. 246, ст.ст. 271, 275 КПК України, передбачає обов'язковість винесення слідчим або прокурором постанови про залучення особи (іншої особи) до участі в проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Відсутність такої постанови унеможливорює законність прийняття участі такої особи у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та є підставою для визнання результатів цих заходів недопустимими доказами¹²⁰.

Слід мати на увазі, що порядок з особами, залученими до проведення негласних слідчих (розшукових) дій на засадах конфіденційного співробітництва, до проведення цих процесуальних дій також можуть залучатися й інші особи.

Аналіз судової практики вказує на те, що визначена у ч. 6 ст. 246 КПК України «інша особа» та «особа, залучена на засадах конфіденційного співробітництва», визначена у ст. 275 КПК України, вважаються різними учасниками кримінального провадження.

«Інша особа», з урахуванням ч. 6 ст. 275 КПК України, є будь-яка особа, яку за рішенням слідчого та прокурора, може бути залучено до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Це можуть бути і оперативні співробітники, і спеціалісти, співробітники технічних підрозділів, перекладачі, заявник у кримінальному провадженні або свідок чи потерпілий, викривач корупційного злочину тощо. Залучення такої особи не передбачає обов'язкової конфіденційності її участі у кримінальному провадженні. Така особа може мати доступ до державної таємниці або ні. Проте, відомості про неї повинні бути зазначені у протоколі негласної слідчої (розшукової) дії як учасника слідчої дії.

При цьому, КПК України не передбачає обов'язковість винесення відповідної постанови про залучення «іншої особи» до участі у негласних слідчих (розшукових) дій. Однак, коли мова йде про проведення негласних

---

¹²⁰ Постанова Верховного Суду України від 05 серпня 2020 року у справі № 700/361/17, провадження № 51-1840км20. Інформаційний портал *Zakon.cc*. URL: https://zakon.cc/court/document/read/90906016_202fd2d7.

слідчих (розшукових) дій на підставі постанови слідчого або прокурора, підлягають врахування також вимоги, встановлені у п. 5 ч. 1 ст. 251 КПК України, згідно з яких у постановах слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій зазначаються відомості про особу (осіб), яка буде проводити цю дію. Чи можливо ототожнити «іншу особу, залучену до проведення негласних слідчих (розшукових) дій» - питання дискусійне. У такому рішенні, суд дійшов висновку, що рішення про залучення «іншої особи» має бути зафіксоване у постанові.

Що стосується залучення особи на засадах конфіденційного співробітництва – «конфідента», з огляду положень ст. 275 КПК України, то слід відзначити відмінності «конфідента» від «іншої особи»:

- конфідента може залучати до співробітництва виключно слідчий, такі повноваження у прокурора відсутні;
- винесення постанови про залучення конфідента КПК України не передбачено;
- відомості про конфідента у протоколі про хід та результати негласних слідчих (розшукових) дій не відображаються або зазначаються зі зміною анкетних даних;
- використання конфіденційного співробітництва може бути у формі використання інформації, наданої конфідентом, або залучення його до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а щодо «іншої особи», її роль обмежується прийняттям участі у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. За своїм змістом поняття: «залучення до проведення» та «прийняття участі» - не тотожні. Конфідент може не приймати участь, не фігурувати у протоколах та в інших матеріальних носіях інформації, проте, сприяти проведенню негласних слідчих (розшукових) дій наданням важливої інформації, сприянням у подоланні перешкод для проникнення або облаштуванні приміщень спеціальною технікою, наданням технічних можливостей для використання програм по збиранню інформації тощо;
- щодо «іншої особи» відсутні обмеження, встановлені у ч. 2 ст. 275 КПК

України. Хоча у цій частині є й інша точка зору. Зокрема, Верховний Суд України дійшов висновку, що особа, яка діяла в інтересах юридичної особи як адвокат і прийняла участь у спеціальному слідчому експерименті, - була залучена до конфіденційного співробітництва. Фактично судом ототожнена поняття «інша особа, залучена до проведення негласних слідчих (розшукових) дій» та «особа, залучена до конфіденційного співробітництва» і зроблено висновок, що таке залучення щодо адвоката було протиправним, таким, що не відповідає вимогам ч. 2 ст. 275 КПК України, та як наслідок, проведення негласних слідчих (розшукових) дій з його участю, - незаконним¹²¹.

Узагальнюючи наведені дані можна констатувати, що діяльність іншої особи, яка сприяє у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, полягає у наданні нею певної допомоги в організації та проведенні таких дій, натомість, діяльність конфідента характеризується як співробітництво, що означає спільну діяльність конфідента і правоохоронного органу, за яку особа може одержувати винагороду. За своїм змістом – це співпраця, тобто більш тісні стосунки ніж сприяння, що надається «іншою особою», залученою до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Зауважимо, що залучення особи до конфіденційного співробітництва під час досудового розслідування, зазвичай, обмежено як часовими рамками, так і оперативними можливостями слідчих.

Оперативні підрозділи мають більше оперативного та тактичного простору для залучення таких осіб (вербування), яке може здійснюватися у формі як прямої пропозиції негласного співробітництва, так і поступового (поетапного) залучення до такого співробітництва.

До конфіденційного співробітництва особа може залучатися як від імені правоохоронного органу, так і «під чужим прапором», коли особі, щодо якої вживаються заходи, спрямовані на залучення її до співпраці, повідомляється

---

¹²¹ Постанова Верховного Суду України від 31 липня 2019 року у справі № 826/8426/17. Аналітично-правова система *ZakonOnline*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83379484>; Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: правове регулювання, організація проведення, тактика, зразки процесуальних документів / О. П. Бабікова. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. С. 343–345.

недостовірною інформацією про суб'єкт, на якого вона буде працювати.

У вузькому розумінні, залучення особи до конфіденційного співробітництва, «під чужим прапором» може ефективно використовуватися для одержання інформації зі злочинного середовища про діяльність певної групи під виглядом співпраці з іншою злочинною групою – конкурентом, від імені якої нібито діє особа, яка залучає конфідента. Це має істотне значення для певного кола осіб, які категорично не бажають співпрацювати з правоохоронними та іншими органами держави, проте співпраця представниками злочинного світу, у тому числі, на користь конкурентів, задля отримання певних переваг, – прийнятною¹²².

Зазначимо, що аналіз зарубіжної літератури показав, що міжнародна спільнота користується такими поняттями, як: «інформатор», «агент», «довірена особа», «конфіденційне джерело», «оперативний контакт», «негласні штатні працівники», «позаштатний працівник».

Так, у загальному розумінні під поняттям «інформатор» міжнародні партнери вважають особу, яка не входить у систему охорони правопорядку періодично або регулярно надає інформацію посадовій особі правоохоронних органів про злочинну діяльність. Така допомога забезпечує успішне вирішення різних завдань, у зв'язку з чим співробітники правоохоронних відомств в інтересах постійного залучення і належного використання таких відомостей розробляють і дотримуються спеціальних процедур щодо інформаторів.

У Сполучених Штатах Америки категорію «негласний позаштатний працівник» поділяють на:

- анонімних осіб, які повідомляють інформацію по телефону, листом, факсом або іншим способом і роблять це без зазначення своєї особистості, причин та джерел отриманої інформації;
- конфіденційних осіб, які повідомляють інформацію, не приховуючи

---

¹²² Волобоєв А. О., Пекарський С. П. Використання конфіденційного співробітництва підрозділами кримінальної поліції в період збройної агресії. *Науково-практичний журнал «Національні інтереси України». Серія «Право»*. Вип. № 2 (2). Одеса: Військова академія, 2024. С. 159-160. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2\(2\)-152-164](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2(2)-152-164).

нічого про себе, діє відкрито, може бути свідком у суді;

– конфіденційних інформаторів – особи, які близько знайомі з кримінальними елементами і можуть брати участь у таємних операціях¹²³.

Ця класифікація доповнюється з урахуванням різновиду діяльності працівника, залученого до негласних відносин та можливості отримання інформації, що становить оперативний інтерес для оперативних підрозділів, а саме:

– якщо інформація надається особою завдяки професійному чи соціальному статусу, то його відносять до категорії зовнішніх негласних позаштатних працівників;

– якщо інформація надається особою завдяки доступу до злочинного середовища чи сам він є учасником злочинного угруповання, або якимось чином причетний до їхньої злочинної діяльності, то останнього відносять до категорії внутрішніх негласних позаштатних працівників¹²⁴.

Слід зауважити, що діяльність інформаторів і їх взаємовідносини з правоохоронними органами визначають соціальну сутність негласної роботи як таку, що вони не можуть бути штатними працівниками.

Взагалі Верховний суд Сполучених Штатів Америки констатував, що використання таємних викривачів чи агентів є законною і правильною практикою правозастосовних органів та виправдовується інтересами громадян¹²⁵. У цьому контексті заслуговує увагу проєкт «Зупини злочинця», у межах якого особи, які надають будь-які відомості про вчинений латентний злочин, отримують грошову винагороду.

Схожу практику залучення громадськості під час протидії злочинності має

---

¹²³ Бандура О. О. Особливості використання агентури підрозділами по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів Сполучених Штатів Америки. *Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць*. Вип. № 5, Том 1. 2017. С. 185.

¹²⁴ Янчук А. М. Аналіз досвіду використання правоохоронними органами та спеціальними службами США негласного співробітництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. № 40, Том 3. Ужгород, 2016. С. 205.

¹²⁵ Мусієнко І. І. Інститут конфіденційного співробітництва у США: організаційно-правовий аспект. *Міжнародне право: збірник наукових праць*. 2015. С. 134; Козаченко О. І. Закордонний досвід та національне правове регулювання забезпечення безпеки суб'єктів системи негласних слідчих (розшукових) дій. *Збірник наукових праць*. 2018. С. 46.

досвід Велика Британія, наприклад, щодо масштабного впровадження проєкту «Сусідське спостереження», у межах якого здійснюється об'єднання зусиль громадськості з поліцією для організації та проведення за згодою (добровільно) спостереження за будинком сусідів і друзів з метою протидії крадіжкам та іншим кримінальним правопорушенням¹²⁶.

Серед країн-учасниць Європейського Союзу протягом останніх десяти років Німеччина має найбільший успіх у практиці протидії злочинності шляхом залучення до конфіденційного співробітництва:

- інформатора – особу, яка за власним бажанням (без системи) надає інформацію правоохоронним органам на умовах конспіративності (аналог вітчизняних оперативних контактів);

- довірену особу – особа, яка протягом тривалого часу (систематично) співпрацює з правоохоронним органом на умовах конспіративності та здійснює збирання інформації про злочинну діяльність (аналог вітчизняних агентів).

У відповідності до чинного українського законодавства до викривачів корупції, для яких передбачена можливість отримання матеріальної винагороди, на відміну від довірених осіб у Німеччині не висувається вимога як «систематичність взаємодії». З цього приводу слушною є думка О. І. Козаченка, що в Україні доцільно запровадити не лише інститут викривачів корупції, а й інститут конфіденційного інформування правоохоронних органів про вчинення інших латентних злочинів, а також ініціативного надання конфіденційної інформації, необхідної для розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів¹²⁷.

Ми ж поділяємо пропозицію А. А. Кожемякіна автора проєкту Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» стосовно визначення основного понятійного апарату агентурно-оперативної роботи, де під конфіденційним співробітництвом слід розуміти взаємодію громадян з

---

¹²⁶ Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного. Харків: Право, 2017. С. 198, 203-204.

¹²⁷ Козаченко О. І. Міжнародний досвід правового регулювання негласного співробітництва. *Visegrad Journal on Human Right*. Вип. № 1. 2019. С. 76-77.

оперативними підрозділами правоохоронних або розвідувальних органів України, яка полягає у наданні ними на засадах добровільності систематичної законспірованої допомоги у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності¹²⁸.

Як свідчить практика підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, загальна стратегія використання конфіденційної допомоги полягає у забезпеченні швидкого, об'єктивного та повного розслідування фактів протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Тактичні завдання при використанні осіб, залучених до конфіденційного співробітництва включають:

- постійний моніторинг та інформування поведінки злочинців;
- виявлення злочинних зв'язків і намірів підозрюваних осіб;
- збір даних про місцезнаходження викраденого майна та інших доказів;
- дезінформація злочинців з метою спонукання їх до подальших протиправних дій, але без їх провокації (підбурення);
- забезпечення надійності для дачі показань особи, залученої до конфіденційного співробітництва.

Важливу роль в організації конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами відіграє саме взаємодія між слідчим та оперативними підрозділами. Така взаємодія сприяє ефективному використанню інформації, отриманої від конфідентів, і забезпечує злагоджене виконання завдань кримінального провадження. Основними формами такої взаємодії є:

- аналіз матеріалів кримінального провадження та оцінка доцільності використання конфідентів;
- допомога у формуванні завдань конфіденційного співробітництва;
- проведення негласних слідчих (розшукових) дій через координацію та забезпечення безпеки конфідентів, належне документування зібраної інформації;

---

¹²⁸ Про оперативно-розшукову діяльність. Проект Закону від 02.02.2021 № 1164-IX. Вебпортал Верховної Ради України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597.

- підтримка у складанні документів за результати співпраці – рапортів, звітів та інших документів, що визначають юридичну правильність й достовірність отриманих доказів;
- аналіз та оцінка інформації, отриманої від конфідентів;
- узгодження питань щодо доцільності легендування особистості конфідентів.

Отже, вважаємо, що задля прийняття якісних управлінських рішень уповноважених суб'єктів, зокрема співробітниками підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, повинно бути розуміння характеру конфіденційних відносин як партнерських, а не виключно допоміжної функції при документування протиправної діяльності організованої злочинної діяльності¹²⁹.

Відповідна концепція закріплена у п. 4 Розділі 1 Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України – «... взаємодія з населенням на засадах партнерства ...»¹³⁰.

---

¹²⁹ Волобоев А. О., Пекарський С. П. Використання конфіденційного співробітництва підрозділами кримінальної поліції в період збройної агресії. *Науково-практичний журнал «Національні інтереси України». Серія «Право»*. Вип. № 2 (2). Одеса: Військова академія, 2024. С. 162. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2\(2\)-152-164](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2(2)-152-164).

¹³⁰ Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України. Наказ Національної поліції України від 25.10.2019 № 1077. *Електронний документ*. URL: <http://surl.li/ghqtqr>.

3.2. Особливості фіксації та використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Результатами негласних слідчих (розшукових) дій вважаються фактичні дані, відомості, інформація, що сприяє встановленню обставин, пов'язаних з вчиненням кримінального правопорушення, або кримінального правопорушення, що готується, інших обставин розкриття та розслідування кримінального правопорушення, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду та кримінального покарання.

За інформацією Департаменту стратегічних розслідувань їх підрозділами у 2020 році проведено 36974 негласних слідчих (розшукових) дій та 2550 оперативно-технічних заходів, у 2021 – 38894 та 7150, у 2022 – 28372 та 2471, у 2023 – 31779 та 5868 відповідно¹³¹.

Результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій за необхідності легалізуються та долучаються до матеріалів кримінального провадження як докази. Зокрема, оперативна закупка й контрольована поставка при оперативній розробці організованих груп та злочинних організацій та при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій дають можливість для документування всього ланцюгу злочинних дій щодо збуту або переміщення товарів, предметів і речовин, що є предметами злочинної діяльності, і встановлення додаткових зв'язків організованих злочинних угруповань, також і в інших регіонах і країнах.

Як зазначає Д. Б. Сергеева, результати негласних слідчих (розшукових) дій слід розглядати у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні результатами негласних слідчих (розшукових) дій є як матеріали таких дій, так і нематеріалізовані відомості, інформація, суб'єктивне сприйняття чогось суб'єктом проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У вузькому значенні результати негласних слідчих (розшукових) дій розглядаються лише як

---

¹³¹ Лист ДСР № 3489-2024 від 01.03.2024.

матеріально фіксовані джерела, що виникають у процесі проведення таких дій та містять певну інформацію, відомості¹³².

Зокрема, тактичними прийомами фіксації та вилучення речових доказів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є:

1) *зашифроване вилучення*. Предмети та документи, які можуть бути речовими доказами, вилучаються негласними працівниками під легендою та ретельно зашифровується. Дане вилучення забезпечує збереження документів лише на нетривалий період, тому його застосовують безпосередньо перед реалізацією матеріалів впровадження;

2) *негласне вилучення*. Здійснюється стосовно предметів та документів, з допомогою яких учасники організованих груп чи злочинних організацій маскують свої злочинні дії. Негласні працівники, які виконують спеціальне завдання, вилучають їх та надають оперативному працівникові для огляду та фотографування, після чого повертають на місце;

3) *візуальне спостереження*. Ведеться негласними працівниками за виявленими предметами та документами (зокрема, матеріальні цінності, грошові кошти, електромагнітні носії, «чорна бухгалтерія») за місцем їх знаходження. Деякі з них неможливо вилучити або перемістити, оскільки вони постійно знаходяться в полі зору членів організованих груп чи злочинних організацій. При можливості негласні працівники їх вилучають, фотографують, помічають хімічними речовинами;

4) *спостереження за допомогою оперативно-технічних заходів*. Встановлюється (переважно відеонагляд) оперативними працівниками або негласними працівниками за виявленими предметами та документами за місцем їх знаходження¹³³.

У сучасних умовах широко використовується слідчим (прокурором) огляд мобільних телефонів, планшетів, комп'ютерів, іншої електронної техніки, які

---

¹³² Сергеева Д. Б. Результати негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні аспекти визначення. Право і громадянське суспільство. 2014. № 1. С. 97-106.

¹³³ Мірковець О. М. Розслідування розбоїв, вчинених організованими групами в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Маріуполь, 2021. 258 с.

вилучені під час обшуку. Найбільш поширеним способом процесуального оформлення огляду та фіксації електронної інформації, що міститься на вилучених у межах інших процесуальних дій електронних пристроях, є складання слідчим протоколу огляду в порядку ст. 237 КПК України. Для проведення такого огляду може залучатись спеціаліст, завдання якого полягає в тому, щоб виявити інформацію в електронному пристрої, що досить часто вимагає застосування спеціального програмного забезпечення (програми «UFED Physical Analyzer», «Мобільний криміналіст» та інші)¹³⁴.

Зокрема, Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України використовує у практичній діяльності програмно-апаратні комплекси Cellebrite UFED Touch2 Ultimate в межах оперативно-розшукових справ та кримінальних проваджень при проведенні оперативно-технічних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій зі зняття інформації з електронних інформаційних систем та в межах кримінальних проваджень при проведенні слідчих (розшукових) дій – огляду речі (мобільного терміналу та/або SIM-картки).

«UFED Touch 2» – це портативний апаратно-програмний комплекс для криміналістичних досліджень, який дозволяє отримувати, декодувати і аналізувати дані, отримані з різних моделей мобільних пристроїв, зокрема: вилучати і декодувати дані з обходом блокування пристроїв на базі операційних систем Android, Apple, BlackBerry, Windows Phone; отримувати вільний доступ до пристрою шляхом обходу і відключення систем блокування; відновлювати видалені з пристроїв дані; дешифрувати базу даних історії WhatsApp; отримувати дані на логічному рівні (додатки, паролі, миттєві повідомлення, контакти, SMS, MMS, електронну пошту, календар, мультимедіа, журнали викликів, інформацію про місцезнаходження телефону з різними системами тощо)¹³⁵.

---

¹³⁴ Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдеева та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В.А. Журавля. Харків: Апостіль, 2017. С. 76-89.

¹³⁵ Благуа Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. С. 140.

Водночас стороною захисту досить часто ставиться питання про визнання результатів такого огляду недопустимими доказами, зважаючи на те, що мало місце втручання у приватне спілкування. При цьому, судові рішення з даного питання є протилежними. Зокрема, 9 квітня 2020 року Друга судова палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду України у справі № 727/6578/17 прийняла рішення, в якому зазначила, що у разі огляду мобільного телефону, вилученого в ході обшуку, немає жодних порушень вимог КПК України. У кримінальному провадженні, яке розглядалося судом, інформація, яка була наявна в мобільному телефоні підозрюваного, була досліджена шляхом включення телефону та огляду текстових повідомлень, які в ньому знаходились та доступ до яких не був пов'язаний із наданням володільцем відповідного серверу (оператором мобільного зв'язку) доступу до електронних інформаційних систем. У даному випадку орган досудового розслідування провів огляд предмета – телефона, та оформив його відповідним протоколом, який складений з дотриманням вимог КПК України¹³⁶.

У разі огляду електронної техніки слідчим втручання в приватне спілкування у значенні зняття інформації з електронних комунікаційних мереж не буде, оскільки така негласна слідча (розшукова) дія передбачає «перехоплення» інформації в «онлайн» режимі і не стосується статичних електронних даних, якими є sms, електронні листи, повідомлення у різного роду месенджерах тощо. Але буде порушення такої засади кримінального провадження, як таємниця спілкування (ст. 14 КПК України), відповідно до якої кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування. У даному випадку з метою недопущення порушення прав особи доцільно у клопотанні про проведення обшуку зазначити необхідність доступу до інформації, яка може міститися в засобах електронної техніки, з обґрунтуванням такого доступу. При цьому,

---

¹³⁶ Постанова Верховного Суду України від 09.04.2020 року (справа №727/6578/17). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>.

також слід звертати увагу на тяжкість кримінального правопорушення¹³⁷.

За результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій складається **протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки**. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів. Результати їх застосування можуть долучатися як додатки до протоколу відповідної негласної слідчої (розшукової) дії.

Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через 24 години з моменту їх припинення передаються прокурору. Протоколи негласних слідчих (розшукових) дій, речі та документи, одержані у результаті їх проведення, зберігаються у прокурора, якщо в них міститься інформація або докази, які можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії, або тих, що були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки, можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному відповідними нормативно-правовими актами.

Якщо протоколи негласних слідчих (розшукових) дій, речі та документи, одержані у результаті їх проведення, не містять інформації або доказів, які можуть бути використані у кримінальному провадженні, зазначені матеріали повинні бути знищені за умовами ст. 255 КПК України.

Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження протягом 12 місяців з дня

---

¹³⁷ Дрозд В. Г. Судова практика щодо допустимості доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 187-188. URL: DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.32>.

припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

Відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій, осіб, які їх проводять, а також інформація, отримана в результаті їх проведення, не підлягають розголошенню особами, яким це стало відомо в результаті ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. При ознайомленні вищезазначених осіб з протоколами про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять інформацію щодо приватного (особистого чи сімейного) життя інших осіб, вони повинні бути попереджені про кримінальну відповідальність за розголошення отриманої інформації щодо інших осіб.

Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається. Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії **можуть використовуватися в доказуванні** на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит цих осіб може відбуватися із збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом. У разі використання для доказування результатів негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути допитані особи, з приводу дій або контактів яких проводилися такі дії. Цим особам повідомляється про факт проведення негласних слідчих (розшукових) дій тільки щодо них у строк, передбачений ст. 253 КПК України, і в тому обсязі, який зачіпає їх права, свободи чи інтереси.

КПК України не передбачає можливість оскарження ухвали слідчого судді апеляційного суду про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, тому вона набирає законної сили з моменту її оголошення. На відміну від слідчих (розшукових) дій, на початку проведення яких КПК

України зобов'язує надати копію ухвали слідчого судді, такої вимоги щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному законодавстві не міститься.

У зв'язку з цим, звернемо увагу на постанову колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 29 листопада 2021 року у справі № 654/3229/18, у якій, зокрема, розглядаються доводи сторони захисту про недопустимість результатів аудіо-, відеоконтролю особи, оскільки негласна слідча (розшукова) дія розпочалася раніше, ніж кур'єр міг доставити примірник ухвали слідчого судді про дозвіл на її проведення. З матеріалів кримінального провадження вбачається, що ухвала слідчого судді Апеляційного суду Херсонської області про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії від 8 червня 2018 року, постановлена за результатами розгляду клопотання прокурора відділу прокуратури Херсонської області Подоляка К. М., який був визначений процесуальним керівником у кримінальному провадженні і особисто брав участь у розгляді клопотання, тому мав достовірну інформацію про прийняте слідчим суддею рішення, яке з моменту оголошення набрало законної сили і мало б виконуватися без будь-яких зволікань. Форми і методи комунікації між прокурором - процесуальним керівником та оперативними підрозділами, яким доручено проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, знаходяться поза межами правового регулювання КПК України, і недотримання окремих правил взаємодії не може бути підставою для визнання доказів недопустимими¹³⁸.

Якщо в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора.

---

¹³⁸ Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 листопада 2021 року у справі № 654/3229/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101673880>.

Передання інформації, одержаної внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, здійснюється тільки через прокурора.

ВИСНОВКИ

Методичні рекомендації присвячені теоретико-правовому аналізу проведення негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Прикладний характер методичних рекомендацій надав можливість:

- розкрити загальну характеристику проведення негласних слідчих (розшукових) дій;
- конкретизувати особливості проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій;
- окреслити особливості використання конфіденційного співробітництва та фіксації результатів негласних слідчих (розшукових) дій.

При роботі над методичними рекомендаціями використовувалися відкриті наукові, навчальні, законодавчі та нормативно-правові джерела. У результаті проведеного дослідження були сформульовані наступні висновки:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії є комплексом дій, які використовують можливості оперативно-розшукової діяльності (оперативно-розшукові дії, заходи та методи), але на підставах, чітко визначених ст. 246 КПК України.

2. Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймається у порядку, передбаченому Главою 21 КПК України: слідчим суддею, прокурором або слідчим.

Негласні слідчі (розшукові) дії мають плануватись з урахуванням планів слідчого, щоб при їх проведенні не створювати перешкод чи ускладнень для розслідування, не допустити порушень законності. У свою чергу, слідчий повинен інформувати працівника оперативного підрозділу про напрями розслідування для того, щоб своїми діями не розшифрувати негласні джерела та способи отримання оперативних матеріалів, не зірвати проведення намічених заходів.

3. Діяльність підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України спрямована на протидію резонансним злочинам,

зокрема економічного та організованого характеру, тому часто потребує застосування негласних слідчих (розшукових) дій, що включають втручання у приватне спілкування. Це можливо лише за наявності достатніх підстав, підтверджених ухвалою слідчого судді, відповідно до ст. ст. 248, 249 КПК України. Серед таких підстав можуть бути дані, отримані в передбаченому законом порядку, що вказують на можливу причетність особи до злочинної діяльності або наявність доказів, важливих для досудового розслідування.

У такому контексті конкретизована сутність та особливості негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування, при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань, зокрема щодо:

- аудіо-, відеоконтролю особи, то під час планування та організації доцільно врахувати такі тактичні засади, як: вибір об'єкта і часу для контролю; маскування технічних засобів фіксації; контроль комунікацій між учасниками організованих злочинних угруповань; захист від контрспостереження; залучення особи на конфіденційній основі або агента;

- арешту, огляду та виїмки кореспонденції, то доцільно спрямувати негласну дію задля досягнення таких цілей, як: формування доказової бази щодо обставин злочинів, його учасників, місцезнаходження знарядь та предметів вчинення злочинів, інших відомостей, які мають значення для кримінального провадження; тимчасове припинення зв'язку між адресатами; встановлення мережі розповсюдження речей та речовин, обмежених у вільному обігу, виявлення каналів їх постачання та збуту; встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб; підміна, псування, спотворення речей та речовин з метою активізації дій та спілкування осіб, щодо яких проводиться негласна слідча (розшукова) дія; накладання арешту на майно підозрюваних з метою забезпечення виконання цивільного позову чи вироку в частині конфіскації майна;

- зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, то доцільно розглядати негласну дію як засіб для: моніторингу життя особи, яка

розроблюється, з'ясування кола його зв'язків, звичок, захоплень, сфери діяльності та інтересів; контролю під час фіксації протиправної діяльності особи, у комплексі з іншими негласними слідчими (розшуковими) діями; фіксації протиправної поведінки після «реалізації» кримінального провадження, упередження спроб вчинити тиск на свідків чи потерпілих, переховати майно, добути злочинним шляхом, давати вказівки щодо знищення доказів чи в інший спосіб перешкоджати досудовому дослідженню;

- зняття інформації з електронних інформаційних систем, то під час її організації та проведення слід використовувати програмні продукти та утиліти, за допомогою яких отримується значуща інформація про власника домену (сайту в мережі Інтернет), його IP-адреси та місце розташування серверу (хостінгу або Colocation).

4. Крім того, одним з ключових аспектів трансформації кримінального процесуального законодавства є впровадження інституту інших видів негласних слідчих (розшукових) дій, що є базовим інструментом для отримання фактичних даних, які не можливо отримати через звичайні слідчі методи та мають свій правовий механізм реалізації, фіксації й отримання.

При документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань підрозділам Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України слід враховувати сутність системи інших негласних слідчих (розшукових) дій, а також окремі особливості таких заходів. Зокрема:

- під час проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння важливо забезпечити незмінність зовнішньої обстановки. Зокрема, не залишити власні сліди, як-то: сліди взуття, явне переміщення речей та предметів, іншого впливу на обстановку приміщення;

- установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) не обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина, оскільки об'єктом такої негласної дії є технічний засіб, а не фізична особа;

- спостереження за особою, річчю або місцем, спрямоване не тільки для досягнення основних завдань, але й додаткових – забезпечення безпеки

працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб, а також забезпечення безпеки під час проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій;

- моніторинг банківських рахунків є ефективним через дієву взаємодію з детективами Національного антикорупційного бюро України і прокурорами Спеціалізованої антикорупційної, а також через залучення співробітників банківської установи, на яких закон покладає обов'язок повідомлення інформації про операції, що здійснюються на банківських рахунках Національному антикорупційному бюро України до виконання відповідної операції, а у разі неможливості – негайно після її виконання;

- аудіо-, відеоконтролю місця обов'язково супроводжується встановленням спеціальних технічних засобів у публічно доступних місцях, місцях імовірного перебування або появи осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину;

- контролю за вчиненням злочину проводиться не тільки для здобуття, перевірки й дослідження доказів, а й для повного розкриття злочину, виявлення співучасників, а також для запобігання вчинення злочину, зупинення й недопущення його завершення та настання шкідливих наслідків.

Під час контрольованої поставки необхідними умовами досягнення мети і вирішення завдань є: відсутність законодавчих та будь-яких інших бар'єрів на маршрутах; невідомість фактів виявлення злочинця; високі шанси встановлення ключових осіб у злочинній схемі; здатність здійснити постійний контроль протягом усього маршруту; наявність часу для підготовки та координації; надійні засоби зв'язку для координації дій.

Організація проведення контрольованої закупки супроводжується плануванням, де уповноваженими підрозділами окремо досліджуються такі складові, як: визначення місця та часу проведення закупки; призначення особи, що виконувати роль «покупця» та братиме участь в операції під прикриттям; метод введення покупця в операцію; методи фіксації дій покупця та збувальника;

складання розрахунку груп прикриття, спостереження та затримання; забезпечення збереження виділених грошових коштів; виведення джерела оперативної інформації з процесу розробки; координація дій між слідчими та іншими підрозділами; розробка сигнальної системи на випадок небезпеки для покупця; послідовність дій груп прикриття, спостереження та затримання.

Для досягнення цілей оперативної закупки забезпечується комплексна підготовка «покупця», включаючи його особисті якості, підготовку «легенди» та методи введення у злочинне середовище.

Спеціальний слідчий експеримент супроводжується ретельним аналізом, плануванням і створенням умов, які дозволяють виявити приховані характеристики об'єкта розслідування і документувати його протиправну діяльність.

При впровадженні імітуванні обстановки злочину слід враховувати сукупність властивих ознак такої дії, а саме: об'єкт пізнання, підстави, мету, форму, умови та контроль проведення, відсутність провокації й результативність.

- порядок і тактика виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, а також особливості їх проведення та фіксації визначається відомчими нормативно-правовими актами, що мають гриф обмеженого доступу. Оцінка якості з виконання спеціального завдання, як підсумкова стадія негласного проникнення у злочинне середовище, залежить від ступеня відповідності досягнутих результатів поставленим цілям і завданням. Отриманий позитивний результат порівняно з витратами на його досягнення свідчить про ефективність заходу.

Пріоритет цього виду негласних слідчих (розшукових) дій обумовлений винятковими можливостями, які мають суб'єкти, залучені до проникнення у злочинне середовище. Така дія дозволяє суб'єктам впровадження створювати і керувати певними ситуаціями всередині злочинного середовища. У свою чергу, органи досудового розслідування отримують можливість не лише реагувати на злочинні прояви, але й контролювати та передбачати їх розвиток. Цей підхід

допомагає ефективно відстежувати діяльність окремих членів злочинних груп, розкривати механізми організації та виконання злочинів, а також викривати широкі мережі злочинних зв'язків, що можуть включати як учасників усередині країни, так і за її межами.

- негласне отримання зразків може здійснюватися шляхом конспіративного вилучення предметів та їх частин, речовин, рідин, препаратів, виділень організму та його тканин (зокрема, нігті, волосся), копіювання і фотографування документів і предметів, дактилоскопіювання отримання зразків почерку тощо. Порівняльне дослідження здійснюється шляхом: зіставлення, сполучення, накладання.

5. Загальна стратегія використання конфіденційної допомоги полягає у забезпеченні швидкого, об'єктивного та повного розслідування фактів протиправної діяльності організованих злочинних угруповань.

Тактичні завдання при використанні осіб, залучених до конфіденційного співробітництва включають: постійний моніторинг та інформування поведінки злочинців; виявлення злочинних зв'язків і намірів підозрюваних осіб; збір даних про місцезнаходження викраденого майна та інших доказів; дезінформація злочинців з метою спонукання їх до подальших протиправних дій, але без їх провокації (підбурення); забезпечення надійності для дачі показань особи, залученої до конфіденційного співробітництва.

6. Особливості фіксації та використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних угруповань забезпечуються в загальному порядку, передбаченому Главою 21 КПК України, а також оперативно-технічними можливостями підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИТЯГ З ПОЛОЖЕННЯ **про Департамент стратегічних розслідувань** **Національної поліції України** (<http://surl.li/ghtqkr>)

I. Загальні положення

1. Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України (далі ДСР, Департамент) є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України, який бере участь у реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю та згідно із законодавством України здійснює оперативно-розшукову діяльність.

....

3. У своїй діяльності ДСР керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами та цим Положенням.

4. Діяльність ДСР ґрунтується на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, а також безперервності.

II. Завдання ДСР

1. Реалізація повноважень Національної поліції України в частині боротьби з організованою злочинністю, злочинністю в органах державної влади та місцевого самоврядування, протидії корупції, захисту прав і свобод людини і громадянина та об'єктів права власності від протиправних посягань, а саме:

1) виявлення, припинення і попередження незаконної діяльності суспільно небезпечних організованих груп (далі – ОГ) і злочинних організацій (далі – ЗО), у тому числі в органах державної влади та місцевого самоврядування, які впливають на криміногенну ситуація в державі та в окремих її регіонах;

2) здійснення заходів, спрямованих на координацію діяльності органів (підрозділів) поліції у сфері боротьби з тероризмом відповідно до компетенції, визначеної законодавством України;

3) протидії корупції серед посадових осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», вжиття заходів з метою виявлення корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією, та їх припинення відповідно до законодавства України;

4) здійснення оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на здобуття інформації про криміногенні процеси в злочинному середовищі, пов'язані з протиправною діяльністю окремих осіб та злочинних угруповань, схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинних шляхом;

5) організація та здійснення відповідно до законодавства України заходів захисту працівників ДСР, інших органів та підрозділів Національної поліції України, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб.

IV Права ДСР

...

2. ДСР має права, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, законами України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про запобігання корупції» та іншими актами законодавства України.

3. Працівники ДСР мають право:

1) здійснювати оперативно-розшукову діяльність, спрямовану на виявлення та припинення злочинів вчинених суспільно небезпечними ОГ та ЗО, у тому числі в органах влади, управління та місцевого самоврядування, а також комплексне використання джерел оперативної інформації, можливостей оперативних підрозділів та застосування оперативно-технічних засобів під час провадження в оперативно-розшукових справах, а також контроль за використанням коштів, призначених про проведення цієї роботи;

2) здійснювати оперативно-технічні заходи за оперативно-розшуковими справами, що знаходяться в їх провадженні;

3) у встановленому порядку запитувати та отримувати від посадових осіб органів державної влади документи, довідкові та інші матеріали (у письмовій або усній формі), необхідні для прийняття рішень з питань, віднесених до компетенції ДСР;

4) користуватися в установленому порядку інформаційними ресурсами Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України та інших державних органів з питань, що належать до компетенції ДСР;

...

ВИТЯГ З ЗАКОНУ УКРАЇНИ
Про оперативно-розшукову діяльність
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>)

Стаття 1. Завдання оперативно-розшукової діяльності

Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Стаття 3. Правова основа оперативно-розшукової діяльності

Правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, цей Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

Стаття 4. Принципи оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини.

Стаття 5. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

Національної поліції - підрозділами кримінальної та спеціальної поліції;
....

Стаття 8. Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право:

...

2) проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, Бюро економічної безпеки України, Служби безпеки України, погодженими з Офісом Генерального прокурора та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;

....

5) проводити операції із захоплення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, припинення кримінальних правопорушень, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

6) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

7) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

7⁻¹) з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364⁻¹, 365⁻², 368, 368⁻³, 368⁻⁴, 369, 369⁻² Кримінального кодексу України, проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь. Порядок отримання дозволу, строк його дії та порядок проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України;

8) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263-265 Кримінального процесуального кодексу України;

10) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

11) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

12) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України;

13) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

14) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

....

17) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України;

....

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора.

Стаття 11. Сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності

Органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності.

За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Угоду про сприяння оперативним підрозділам в оперативно-розшуковій діяльності може бути укладено з дієздатною особою. Порядок укладання угоди визначається Кабінетом Міністрів України.

Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома. Розголошення цієї таємниці тягне за собою відповідальність за чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

Стаття 12. Соціальний і правовий захист працівників оперативних підрозділів

На працівників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поширюються гарантії правового і соціального захисту, передбачені законами України про ці органи.

Працівникам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, надаються додаткові пільги в питаннях соціально-побутового та фінансового забезпечення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

При наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну працівника та його близьких родичів у зв'язку із здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або по виявленню тяжкого та особливо тяжкого злочину, або викриттю організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки - зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Не несе відповідальності працівник оперативного підрозділу, який заподіяв шкоду правам, свободам людини, інтересам держави під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, перебуваючи у стані необхідної оборони, крайньої необхідності або професійного ризику, а так само у зв'язку із затриманням особи, в діях якої є ознаки кримінального правопорушення.

Стаття 13. Соціальний і правовий захист особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності

Особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави.

Співробітництво особи з оперативним підрозділом зараховується до її загального трудового стажу в разі укладення з нею трудової угоди. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів.

У разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, її захист забезпечується в порядку, передбаченому частиною третьою статті 12 цього Закону.

ВИТЯГ З ІНСТРУКЦІЇ
про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій
та використання їх результатів у кримінальному провадженні
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>)

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі - Інструкція) визначає загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні.

...

1.3. Метою Інструкції є врегулювання загальних процедур організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, що забезпечують додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, інших осіб, швидко, повне та неупереджене розслідування злочинів, захисту особи, суспільства і держави.

1.4. Завданням Інструкції є встановлення єдиного порядку організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими та уповноваженими оперативними підрозділами правоохоронних органів, а також прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Розділ ІІІ. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ
НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

3.1. Слідчий може проводити негласні слідчі (розшукові) дії самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам (п. 6 ст. 246 КПК України).

3.2. Порядок надання доручень на проведення негласної слідчої (розшукової) дії встановлюється цією Інструкцією.

3.3. Слідчий, прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України).

3.3.1. Залежно від злочину, який розслідується, та статусу особи, щодо якої проводиться негласна слідча (розшукова) дія, інших чинників слідчий, за

погодженням з керівником органу досудового розслідування відповідного рівня, може доручати проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності.

3.3.2. У випадку, коли матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, як правило, надається оперативному підрозділу, який виявив злочин, але враховуються його повноваження.

3.4. До доручення слідчого, прокурора додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії чи постанова слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

3.4.1. Доручення складається у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування чи прокуратури відповідного рівня.

3.4.2. Доручення повинно бути мотивованим, містити інформацію, яка необхідна для його виконання, чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, строки його виконання, визначати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 Кримінального процесуального кодексу України. Оперативний підрозділ не має права передоручати виконання доручення іншим оперативним підрозділам.

У дорученні також може визначатись порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії або її проміжного етапу.

3.4.3. Керівник органу відповідно до відомчих нормативно-правових актів визначає виконавця - оперативний підрозділ (оперативні підрозділи).

3.5. Негласна слідча (розшукова) дія - зняття інформації з електронних комунікаційних мереж доручається лише відповідним підрозділам Національної поліції та Служби безпеки України.

3.6. Прокурор має право заборонити проведення ще не розпочатої негласної слідчої (розшукової) дії, оформивши своє рішення вмотивованою постановою (ст. ст. 110, 246, 249 КПК України).

3.7. Прокурор зобов'язаний припинити подальше проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо в цьому відпала необхідність, та з інших підстав, викладених ним у постанові, що негайно надається керівнику органу, який проводить негласну слідчу (розшукову) дію за дорученням слідчого, прокурора, або слідчому, який проводить зазначені дії безпосередньо (ст.ст. 246, 249 КПК України).

3.8. Уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій залучає на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи.

3.9. Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий, уповноважений оперативний підрозділ, який виконує доручення слідчого,

прокурора, має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом (ст. 275 КПК України).

3.9.1. Використання такої інформації здійснюється за умови гарантування безпеки особі, яка надає таку інформацію.

3.10. Уповноважені оперативні підрозділи не мають права виходити за межі доручень слідчого, прокурора (ст. 41 КПК України). Вони зобов'язані повідомляти їх про виявлення обставин, які мають значення для кримінального провадження або вимагають нових процесуальних рішень слідчого, прокурора.

3.11. Керівник органу, якому доручено виконання негласної слідчої (розшукової) дії, повинен негайно повідомити прокурора та слідчого про неможливість виконання доручення, його затримку з обґрунтуванням причини і повідомленням про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні доручення.

3.12. Контроль за дотриманням строків і повноти виконання доручення слідчого, прокурора здійснюється начальником уповноваженого оперативного підрозділу.

За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає рапорт із зазначенням результатів виконаного доручення, залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів.

Начальник уповноваженого оперативного підрозділу приймає рішення шляхом накладення резолюції на рапорті стосовно можливості направлення протоколу та додатків до нього прокурору чи вжиття заходів до належного виконання доручення.

Протокол та додатки до нього не пізніше 24 годин після складання надаються прокурору, зазначеному в дорученні. Матеріали, що можуть розшифрувати конфіденційних осіб отримання інформації, не надаються.

Розділ V. ПОРЯДОК ЗАСЕКРЕЧУВАННЯ ТА РОЗСЕКРЕЧУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ НОСІЇВ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

5.1. Постанова слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та додатки до нього, протокол про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять відомості про факт та методи проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а також відомості, що дають змогу ідентифікувати особу, місце або річ, щодо якої проводиться або планується проведення такої дії, розголошення яких створює загрозу національним інтересам та безпеці, підлягають засекречуванню.

5.2. Засекречування таких матеріальних носіїв інформації здійснюється слідчим, прокурором, співробітником уповноваженого оперативного підрозділу, слідчим суддею шляхом надання на підставі Зводу відомостей, що становлять

державну таємницю (Розгорнутих переліків відомостей, що становлять державну таємницю), відповідному документу грифа секретності.

5.3. Матеріальні носії інформації (далі - МНІ) щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні містити такі реквізити:

- гриф секретності;
- номер примірника;

- статтю Зводу відомостей, що становлять державну таємницю (пункт Розгорнутого переліку відомостей, що становлять державну таємницю), на підставі якої здійснюється засекречування матеріального носія секретної інформації;

- дату засекречування;

- підпис, його розшифрування та посаду особи, яка надала гриф секретності.

5.4. У разі виготовлення секретних документів з використанням засобів обчислювальної техніки мають бути забезпечені вимоги законодавства у сфері технічного захисту інформації.

5.5. Матеріальні носії інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять відомості, що становлять державну таємницю, підлягають реєстрації в режимно-секретному підрозділі у встановленому чинним законодавством порядку без розкриття відомостей про особу, стосовно якої заплановано проведення негласної слідчої (розшукової) дії, та виду цієї слідчої дії.

5.6. МНІ щодо організації негласних слідчих (розшукових) дій (постанови, клопотання, ухвали, доручення), результати проведення цих дій (протоколи та додатки до них), а також відповідне службове листування (листи, доповідні, рапорти тощо) зберігаються в окремих номенклатурних справах «Документи (постанови, клопотання, ухвали, доручення, листи, доповідні, рапорти тощо) щодо організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій», що проводяться співробітниками (працівниками), які мають безпосередній стосунок до організації та проведення цих заходів.

5.7. Ведення та зберігання номенклатурних справ з організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється з дотриманням вимог законодавства у сфері охорони державної таємниці щодо секретного діловодства.

5.8. Забезпечення охорони державної таємниці та дотримання інших вимог законодавства про державну таємницю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій покладається на слідчих, прокурорів, слідчих суддів та співробітників уповноважених оперативних підрозділів, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії.

За порушення законодавства про державну таємницю зазначені особи несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із Законом України «Про державну таємницю».

5.9. Після завершення проведення негласних слідчих (розшукових) дій грифи секретності МНІ щодо їх проведення підлягають розсекреченню на підставі рішення прокурора, який здійснює повноваження прокурора в

конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, з урахуванням обставин кримінального провадження та необхідності використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій як доказів після проведення таких дій, у випадку, якщо витік зазначених відомостей не завдасть шкоди національній безпеці України.

5.10. Таке рішення оформлюється постановою прокурора, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що погоджується керівником прокуратури.

5.11. Для розсекречення конкретних матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівник органу прокуратури надсилає керівнику органу, де засекречено матеріальний носій інформації, клопотання, у якому зазначаються підстави для скасування грифа секретності, обліковий номер та назва матеріального носія інформації.

До клопотання долучаються матеріальні носії інформації, грифи секретності яких пропонується скасувати.

5.12. Після отримання клопотання про необхідність скасування грифів секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та відповідних документів керівником органу, де здійснювалося їх засекречування, створюється експертна комісія з питань таємниць (далі - експертна комісія), якій доручається підготовка рішень про скасування грифів секретності цих МНІ.

5.13. Експертна комісія створюється у складі не менше трьох осіб, зокрема фахівців, які мають відповідний рівень знань та досвід роботи у сфері охорони державної таємниці (залежно від органу: слідчий суддя, слідчий, прокурор у конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва, керівник слідчого чи оперативного підрозділу), працівники режимно-секретних підрозділів, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми.

5.14. Персональний склад експертних комісій визначається посадовою особою, яка їх створила.

5.15. Голова експертної комісії організовує її роботу та забезпечує необхідні умови для її виконання.

5.16. Секретар експертної комісії за вказівками голови забезпечує скликання засідання комісії, складає протокол, акт експертної комісії, а також готує проект рішення.

5.17. Основною формою роботи експертної комісії щодо скасування грифів секретності є засідання, необхідність проведення якого та перелік питань для розгляду визначає голова комісії. Він завчасно призначає доповідача зі складу комісії та забезпечує можливість висловити свою думку всім присутнім на засіданні членам комісії.

5.18. Засідання експертної комісії є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її членів (але не менше трьох осіб). Рішення приймається простою більшістю голосів, а в разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови комісії.

5.19. Експертна комісія має право одержувати в установленому порядку від прокурора необхідні для виконання покладених на неї завдань інформацію та матеріали, а також готувати з цією метою відповідні запити до інших підприємств, установ, організацій та громадян.

5.20. Результати засідання експертної комісії фіксуються у протоколі, у якому відображаються питання для обговорення та їх результати, запитання, зауваження та пропозиції членів комісії. До протоколу може бути внесена інша інформація, необхідна для розгляду питання по суті. Кожен член комісії має право внести до протоколу свою особисту думку щодо скасування грифу секретності, який розглядався на засіданні.

5.21. Протокол підписується головою та присутніми на засіданні членами експертної комісії.

5.22. Рішення комісії оформляється актом скасування грифів секретності матеріальних носіїв секретної інформації, який затверджується керівником органу.

5.23. В акті зазначається:

- назва матеріального носія інформації, документа або стислий зміст відомостей, що у ньому містяться, обліковий номер і дата реєстрації;

- гриф секретності, стаття Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, на підставі якої матеріальному носію секретної інформації надано гриф секретності;

- посада, прізвище та ініціали посадової особи, яка надала гриф секретності;

- місцезнаходження матеріального носія інформації (номер справи, том, розрахунок розсилки тощо);

- підстава для скасування грифа секретності;

- реквізит, який наданий матеріальному носію секретної інформації.

5.24. В органах прокуратури скасування грифів секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється в тій прокуратурі, де засекречено такий матеріальний носій інформації, у порядку, передбаченому цією Інструкцією.

5.25. Скасування грифів секретності здійснюється працівниками РСО шляхом закреслення однією тонкою лінією попереднього грифа секретності та написання знизу або поруч позначки «Не таємно». Такі виправлення із зазначенням дати засвідчуються підписом начальника РСО або його заступника та скріплюється печаткою РСО. Виправлення в журналах або картках обліку робляться таким самим чином.

5.26. МНІ мають бути розсекречені в максимально стислий строк, але не більше 10 діб з моменту отримання клопотання.

5.27. Після розсекречення зазначених МНІ щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймається рішення про їх зняття з обліку в РСО та долучення до матеріалів кримінального провадження у встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку.

5.28. Про розсекречення МНІ службова особа, яка його здійснила, зобов'язана письмово повідомити прокурора, якому такі носії секретної

інформації або документи були передані. У письмовому повідомленні зазначається підстава (реєстраційний номер та дата затвердження акта експертної комісії) для скасування грифа секретності, обліковий номер та назва матеріального носія секретної інформації, документа, попередній гриф секретності та наданий після перегляду реквізит.

5.29. Розсекречені матеріальні носії інформації, які прокурор має намір використати як докази під час судового розгляду, зберігаються на розсуд прокурора в його службовому сейфі чи в сейфі слідчого за вказівкою прокурора.

5.30. До розсекречених матеріалів доступ надається разом з іншими матеріалами досудового розслідування в порядку ст. 290 КПК України.

5.31. У разі наявності в матеріалах щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій відомостей, що становлять державну таємницю, досудове розслідування та судове провадження у кримінальному провадженні проводяться з дотриманням вимог режиму секретності та в порядку, передбаченому главою 40 КПК України.

Розділ VII. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ІНФОРМАЦІЮ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СТОСОВНО НЕЇ НЕГЛАСНИХ (СЛІДЧИХ) ДІЙ

7.1. Особа, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження (ст. 253 КПК України).

7.1.2. У повідомленні зазначається вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення.

7.1.3. Конкретний час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

7.2. У разі використання для доказування результатів негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути допитані особи, з приводу дій або контактів яких проводилися такі дії. Такі особи повідомляються про проведення негласних слідчих (розшукових) дій тільки щодо них у такий самий строк, і в тому обсязі, який зачіпає їх права, свободи чи інтереси (ст. 256 КПК України).

7.3. У разі вилучення речей чи документів прокурор при направленні повідомлення повинен з'ясувати, чи бажає власник їх повернути. При цьому враховується необхідність забезпечення прав та законних інтересів особи, а також запобігання завданню шкоди кримінальному провадженню (коли речі чи документи є речовим доказом у кримінальному провадженні, у разі виявлення предметів, заборонених до обігу).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаров М. Ю. Особливості виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. Вип. № 1. С. 11-18.
2. Багрій М. В. Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 386-391.
3. Бандура О. О. Особливості використання агентури підрозділами по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів Сполучених Штатів Америки. *Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць*. Вип. № 5, Том 1. 2017. С. 173-187.
4. Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами : навчально-практичний посібник / Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гумєва та ін.; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 416 с.
5. Білічак О. А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2017. Т. 28(67), Вип. № 2. С. 51-55.
6. Білічак О. А. Щодо поняття «негласні слідчі (розшукові) дії». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Вип. 3. Т. 3. 2015. С. 72-83.
7. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 256 с.
8. Волобоев А. О. Ультимативні дії злочинця (-ів) як складова імітування обстановки злочину. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика: науково-практичний журнал*. Вип. № 1 (3). Кривий Ріг: ДонДУВС, 2022. С. 64–73.

9. Волобоєв А. О., Пекарський С. П. Використання конфіденційного співробітництва підрозділами кримінальної поліції в період збройної агресії. *Науково-практичний журнал «Національні інтереси України». Серія «Право»*. Вип. № 2 (2). Одеса: Військова академія, 2024. С. 152–164. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2\(2\)-152-164](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-2(2)-152-164).

10. Волобоєв А. О., Пекарський С. П. Концепція діяльності підрозділів кримінальної поліції в період збройної агресії. *Електронний журнал «Успіхи і досягнення у науці». Серія «Право»*. Вип. № 3 (3), Том 2. Київ: Наукові перспективи, 2024. С. 58–69 DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-58-69](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-58-69).

11. Горбачевський В. Я. Особливості досудового розслідування за фактами безвісного зникнення осіб. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 185-201.

12. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного. Харків: Право, 2017. 284 с.

13. Дрозд В. Г. Судова практика щодо допустимості доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 185-190. URL: DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.32>.

14. Загальна декларація права людини. Міжнародний документ від 10.12.1948. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

15. Звід відомостей, що становлять державну таємницю: затв. наказом СБУ від 23 грудня 2020 року № 383. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>.

16. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Апостіль, 2017. 260 с.

17. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

18. Козаченко О. І. Закордонний досвід та національне правове регулювання забезпечення безпеки суб'єктів системи негласних слідчих (розшукових) дій. *Збірник наукових праць*. 2018. С. 43–62.

19. Козаченко О. І. Міжнародний досвід правового регулювання негласного співробітництва. *Visegrad Journal on Human Right*. Вип. № 1. 2019. С. 75–83.

20. Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В. А. Колесник; Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. 135 с.

21. Комашко В. В. Контроль за вчиненням злочину: сутність та зміст. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 3. С. 183-192.

22. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Міжнародний документ від 15.11.2000. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.

23. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

24. Конвенція про працівників-мігрантів (переглянута 1949 року) № 97. Міжнародний документ від 01.07.1949. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159#Text.

25. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4288>.

26. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

27. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ : Вид-во «Юстиніан», 2012. 1224 с.

28. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

29. Лист ДСР № 3489-2024 від 01.03.2024.

30. Лисюк Ю. В. Зняття інформації з електронних інформаційних систем як різновид втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні. *Право і Безпека*. 2013. Вип. № 3. С. 81-85.

31. Маскалюк І. І. Аудіо-, відеоконтроль особи як різновид втручання у приватне спілкування. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 209-216.

32. Мельник А. О. До питання про виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації в контексті кримінально-правового інституту обставин, що виключають злочинність діяння. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. Вип. 24. С. 205-211.

33. Міжнародний пакт про громадські і політичні права. Міжнародний документ від 16.12.1966. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

34. Мірковець О. М. Розслідування розбоїв, вчинених організованими групами в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Маріуполь, 2021. 258 с.

35. Мусієнко І. І. Інститут конфіденційного співробітництва у США: організаційно-правовий аспект. *Міжнародне право: збірник наукових праць*. 2015. С. 133–144.

36. Негласні слідчі (розшукові) дії : науково-практичний посібник / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Геселев, С. Д. Нестеренко. Видання друге, доп., доопрац. Київ : Норма права, 2021. 336 с.

37. Онофрейчук А. Д. Особливості провадження оперативної закупки в Україні на сучасному етапі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. № 1. С. 345-353.

38. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 275.

39. Постанова Великої палати Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року у справі № 640/6847/15-к. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85174578>.

40. Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 295/7911/18, провадження № 51-4301км19. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87826881>.

41. Постанова Верховного Суду колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 20 травня 2020 року у справі № 585/1899/17. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89395920>.

42. Постанова Верховного Суду колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 14 квітня 2021 року у справі № 288/1418/17. *Інформаційний ресурс*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/96342834>.

43. Постанова Верховного Суду від 05 серпня 2020 року у справі № 700/361/17, провадження № 51-1840км20. *Інформаційний портал Zakon.cc*. URL: https://zakon.cc/court/document/read/90906016_202fd2d7.

44. Постанова Верховного Суду від 09.04.2020 (справа №727/6578/17). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>.

45. Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 761/8589/15-к, провадження № 51-4571км18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84229858>.

46. Постанова Верховного Суду від 31 липня 2019 року у справі № 826/8426/17. Аналітично-правова система *ZakonOnline*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83379484>.

47. Постанова Об'єднаної палати Верховного Суду від 29 березня 2021 року у справі № 554/5090/16-к. Інформаційний ресурс. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=96074938&red=10000382305f3f5d2c0c6c7594f0b5f8dae19c&d=5>.

48. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України. Закон України від 13.04.2012 № 4652-VI. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4652-17#Text>.

49. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. Відомості Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

50. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

51. Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України. Наказ Національної поліції України від 25.10.2019 № 1077. Електронний документ. URL: <http://surl.li/ghtqkr>.

52. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

53. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. *Відомості Верховної ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

54. Про оперативно-розшукову діяльність. Закону України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

55. Про оперативно-розшукову діяльність. Проєкт Закону від 02.02.2021 № 1164-IX. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597.

56. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. *Відомості Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

57. Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. *Відомості Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.

58. Про поштовий зв'язок. Закон України від 03.11.2022 № 2722-IX. *Вебпортал Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text>.

59. Професор ААУ Валерій Колесник: URL: https://zib.com.ua/ua/print/96991-profesor_aau_valeriy_kolesnik.html

60. Руденко Т. О. Контрольована поставка як форма контролю за вчиненням злочинів, що пов'язані з переміщенням товарів, предметів та речовин через митний кордон. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2014. № 3. С. 148-161.

61. Севрук В. Г. Теоретичні, правові та організаційно-тактичні основи протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі: автореф. дис .... д-ра юрид. наук : 12.00.08; 12.00.09. Київ. НАВС, 2022. 40 с.

62. Сергєєва Д. Б. Результати негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні аспекти визначення. *Право і громадянське суспільство*. 2014. № 1. С. 97-106.

63. Сердюк А. Місце аудіо-, відеоконтролю особи та аудіо-, відеоконтролю місця у системі негласних слідчих (розшукових) дій / А. Сердюк. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 161-167.

64. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 15-23.

65. Тагієв С Р. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2015. 440 с.

66. Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн.і переробл. Київ : Алерта, 2021. 1110 с.

67. Толпиго Д. М. Особливості обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. *Правова держава*. 2015. Вип. № 19. С. 147-152.

68. Ухвала Верховного Суду від 06 травня 2018 року у справі № 243/6674/17-к, провадження № 51-499км17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72670536>.

69. Янчук А. М. Аналіз досвіду використання правоохоронними органами та спеціальними службами США негласного співробітництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. № 40, Том 3. Ужгород, 2016. С. 204–208.

70. Klymchuk, M., Marko, S. Priakhin Ye., Stetsyk B. & Khytra A. (2021). Evaluation of forensic computer and technical expertise in criminal proceedings. *Revista Amazonia Investiga*, Vol. 10 (38). 204-211. URL: DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.20>.

71. Roman Blahuta, Anatolii Movchan, Maksym Movchan. Use of electronic evidence in criminal proceedings in Ukraine. International Conference on Social

Science, Psychology and Legal Regulation (SPL2021) : December, 2021: (December 22 - December 23, 2021, Kyiv, Ukraine). K.: 2021. P. 196-201 DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.032>. URL: <https://www.atlantispress.com/proceedings/spl-21/125966709>.

Information about the authors

Andrii Mykolaiovych Rubel – Head of the Department of Strategic Investigations, National Police of Ukraine, Police Colonel.

Artur Olehovych Voloboiev – Head of the Department of Operational Investigation and Information Security of the Faculty of Specialist Training for Criminal Police Units of the Donetsk State University of Internal Affairs, PhD in Law.

Serhii Petrovych Pekarskyi – Associate Professor of the Department of Operational and Investigative Activities and Information Security, Faculty of Training Specialists for Criminal Police Units, Donetsk State University of Internal Affairs, PhD in Law, Associate Professor.

Anatolii Vasylovych Movchan – Professor of the Department of Operative and Investigative Activities of the Faculty for Training Specialists for Criminal Police Units at the Institute for Training Specialists for National Police Units at Lviv State University of Internal Affairs, Doctor of Law, Professor.

Andrii Vasylovych Bab'iak – Head of the Department of Operative and Investigative Activities of the Faculty for Training Specialists for Criminal Police Units at the Institute for Training Specialists for National Police Units at Lviv State University of Internal Affairs, PhD in Law, Associate Professor.

Dmytro Oleksandrovyh Zimin – Head of the 5th Division (Operative and Technical Intelligence) of the Strategic Investigations Unit in Poltava Region of the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine, Police Colonel.

Roman Andriiovych Rybitskyi – Head of the Strategic Investigations Unit in Lviv Region of the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine, Police Colonel.

Yurii Ihorovych Markiv – Head of the 10th Division (Support of Activities) of the Strategic Investigations Unit in Lviv Region of the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine, Police Colonel.

Anton Oleksandrovysh Shapovalov – Operative Officer of the 1st Division (Combating Organized Criminal Groups and Criminal Organizations) of the Strategic Investigations Unit in Donetsk Region of the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine, Police Captain.